

Γεωγραφίες

Αρ. 36 (2020)

Γεωγραφίες, Τεύχος 36, 2020

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΒΑΣΕΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ AIRBNB: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πασχάλης Α. Αρβανιτίδης, Λεωνίδα Α. Καραπάνος

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΒΑΣΕΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ AIRBNB: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πασχάλης Α. Αρβανιτίδης¹, Λεωνίδας Α. Καραπάνος²

Περίληψη

Παρόλο που η Airbnb έχει τοποθετηθεί ως μια εναλλακτική, και πιο «κοινωνική», μορφή οικονομίας, η σχετική βιβλιογραφία καταγράφει και εδώ φαινόμενα παθογένειας που παρατηρούνται και στη συμβατική αγορά κατοικιών, όπως αυτό των διακρίσεων. Στόχος της εργασίας είναι μια πρώτη διερεύνηση ύπαρξης διακρίσεων με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό στην ελληνική Airbnb. Για το σκοπό αυτό στάλθηκαν ηλεκτρονικά μηνύματα στους οικοδεσπότες, με ερώτημα για τη διαθεσιμότητα των καταλυμάτων τους, από δυο πειραματικά προφίλ, ένα ομοφυλόφιλο ζευγάρι ανδρών και ένα ετερόφυλο ζευγάρι. Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης των μη θετικών απαντήσεων δεν τεκμηριώνεται (με στατιστικώς σημαντικό τρόπο) ρητή συμπεριφορά διάκρισης. Ωστόσο, ένα μικρό ποσοστό οικοδεσποτών παρουσίασε ενδείξεις έμμεσης διάκρισης (στατιστικώς σημαντική) με τη μορφή δισταγμού στη φιλοξενία του ομοφυλόφιλου ζευγαριού.

Λέξεις κλειδιά: *διάκριση, σεξουαλικός προσανατολισμός, Airbnb, αγορά κατοικιών*

Discriminations due to sexual orientation in Airbnb: the case of Greece

Paschalis A. Arvanitidis, Leonidas A. Karapanos

Abstract

Although Airbnb has been portrayed as an alternative, more social economic model, the relevant literature records instances of discrimination similar to the conventional property market. The aim of this study is to explore the existence of discrimination based on sexual orientation in short-term property rentals of the Greek Airbnb. For this purpose, email messages were sent to Airbnb property hosts, inquiring the availability of their listings, from two experimental profiles, one gay couple and one heterosexual. Non-positive replies of the hosts as well as relative delays in replying back to the gay couple were taken as indications of discrimination. Yet, a small number of hosts showed (statistically significant) instances of discrimination in the form of a slight hesitation to rent out their properties to the gay couple. Men and hosts who speak only the Greek language seems to be related with such a hesitation in a statistically significant manner.

Keywords: *discrimination, sexual orientation, Airbnb, housing market*

1. Εισαγωγή

Η οικονομία διαμοιρασμού αποτελεί ένα νέο τρόπο διάθεσης αγαθών που δίνει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα να συναλλάσσονται μεταξύ τους, συνήθως χωρίς μεσάζοντες, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους σε προϊόντα και υπηρεσίες (Cohen και Kietzmann, 2014). Εξελίσσεται δε σε μια νέα μορφή επιχειρηματικότητας

1. Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, parvanit@uth.gr

2. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, leo.karapanos@gmail.com

που βασίζεται στη χρήση πόρων και περιουσιακών στοιχείων τα οποία πολλές φορές βρίσκονται σε κατάσταση υπο-εκμετάλλευσης ή αδράνειας. Ιδιαίτερη ανάπτυξη έχει γνωρίσει στον τομέα της φιλοξενίας και του τουρισμού, όπου ιδιοκτήτες κατοικιών, αξιοποιώντας την τεχνολογία του διαδικτύου, θέτουν προς διάθεση τα ακίνητά τους σε επισκέπτες έναντι προσυμφωνημένης τιμής.

Η Airbnb αποτελεί ίσως την πιο γνωστή και δημοφιλέστερη ψηφιακή πλατφόρμα και δίκτυο οικονομίας διαμοιρασμού κατοικιών που ουσιαστικά φέρνει σε επαφή ιδιοκτήτες/παρόχους/οικοδεσπότες (hosts) και επισκέπτες/χρήστες/φιλοξενούμενους (guests) καταλυμάτων, εισάγοντας ένα νέο, εναλλακτικό τρόπο διαμονής και ενοικίασης ακινήτων. Στην ουσία, η υπηρεσία αυτή απλουστεύει σημαντικά τις διαδικασίες και το κόστος επικοινωνίας, πληροφόρησης και συναλλαγής μεταξύ των ενδιαφερομένων (Henten και Windekilde, 2016· Akbar και Tracogna, 2018· Lobel, 2018). Μέσω της Airbnb διατίθενται σήμερα πάνω από έξι εκατομμύρια καταχωρήσεις για διαθέσιμα καταλύματα σε περισσότερες από 191 χώρες (Airbnb Newsroom, 2019), αλλάζοντας άρδην το χάρτη στην αγορά βραχυπρόθεσμης ενοικίασης ακινήτων παγκοσμίως. Όλο και περισσότεροι ταξιδιώτες επιλέγουν να διαμείνουν σε καταλύματα που παρέχονται μέσω Airbnb (αυτά μπορεί να είναι διαμερίσματα, μονοκατοικίες, εξοχικές κατοικίες, βίλες ή ακόμη και ένα δωμάτιο εντός μιας κατοικίας) έχοντας ως κίνητρο το χαμηλότερο κόστος, αλλά και τη σχετική ευελιξία και διαφορετικότητα στην εμπειρία που προσφέρουν οι υπηρεσίες διαμοιρασμού (So κ.ά., 2018).

Φυσικά, οι επιπτώσεις του φαινομένου είναι όχι μόνο τεράστιες αλλά και κάθε άλλο παρά μονοσήμαντες. Από τη μια μεριά, έχει τονισθεί η θετική συμβολή της Airbnb στα εισοδήματα των ιδιοκτητών, στα ακίνητα και στην κτηματαγορά (λόγω αναβάθμισης και καλύτερης χρήσης υποχρησιμοποιούμενων ή αδρανών χώρων), αλλά και στον τουρισμό και την ευρύτερη οικονομία καθώς ενεργοποιούνται μια σειρά από δραστηριότητες και υπηρεσίες (όπως ανακαίνισης, καθαριότητας, εστίασης, κ.λπ.) με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις (Davidson και Infranca, 2016· Zervas κ.ά., 2014· Dell Schor, 2017· Λαμπριανίδης, 2019). Από την άλλη, όμως, έχει επισημανθεί και μια σειρά αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται με πιέσεις αύξησης των τιμών ενοικίων, την όξυνση των αστικών προβλημά-

των (κυκλοφοριακή συμφόρηση, απορρίμματα, κ.λπ.), την όχληση και τον εκτοπισμό μόνιμων κατοίκων, αλλά και τη γενικότερη αλλοίωση του πληθυσμού και της φυσιογνωμίας ολόκληρων περιοχών, φαινόμενα που περιγράφονται ως τουριστικός εξευγενισμός (tourism gentrification), τουριστικοποίηση (touristification) και airbnbisation (Gant, 2016· Gurrán και Phibbs, 2017· Freytag και Bauder, 2018· Wachsmuth και Weisler, 2018· Υρίγιοι, 2018· Balampanidis κ.ά., 2019· Μπαλαμπανίδης κ.ά., 2019α, 2019β· Παπαταξιάρχης, 2019).

Παρόλο που η Airbnb τοποθετείται γενικά ως μια εναλλακτική, συνεργατική και πιο κοινωνική, μορφή οικονομίας,³ βλέπουμε ότι και εδώ παρουσιάζονται φαινόμενα και παθογένειες που επικρατούν και στη συμβατική αγορά κατοικιών, όπως αυτό των διακρίσεων. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχει μελετηθεί εκτενέστατα το φαινόμενο των διακρίσεων στην αγορά κατοικίας (βλέπε π.χ. Becker, 1957· Kain και Quigley, 1972· Yinger, 1986, 1991, 1995· Ihlanfeldt και Mayock, 2009· Carlsson και Eriksson, 2014), κυρίως ως προς την εθνότητα και το φύλο (π.χ. Lapham, 1971· King και Mieszkowski, 1973· Schafer, 1979· Galster και Constantine, 1991· Kiel και Zabel, 1995· Ahmed και Hammarstedt, 2008· Drydak, 2011· Andersson κ.ά., 2012· Bengtsson κ.ά., 2012· Van der Bracht κ.ά., 2015· Auspurg κ.ά., 2017· Flage 2018· Auspurg κ.ά., 2019), και σε μικρότερο βαθμό όσον αφορά άτομα με αναπηρία (π.χ. Fumarco, 2017), άτομα με διαφοροποίηση ως προς τις θρησκευτικές τους αντιλήψεις (π.χ. Sansani, 2019), ή άτομα διαφορετικών σεξουαλικών προτιμήσεων (π.χ. Ahmed κ.ά., 2008· Ahmed και Hammarstedt, 2009).

Αντίστοιχα φαινόμενα διάκρισης φαίνεται να παρουσιάζονται και στην Airbnb (Jefferson-Jones, 2016· Cheng και Foley, 2018· Farmaki και Kladou, 2020). Όπως αρχίζει πλέον να συζητείται στη βιβλιογραφία (βλέπε Somerville, 2016· Edelman κ.ά., 2017· Kakar κ.ά., 2018), τα φαινόμενα αυτά αφορούν κυρίως διακρίσεις απέναντι σε άτομα διαφορετικής εθνικότητας. Μάλιστα οι αναφορές για παρουσία των φαινομένων αυτών είναι τόσο ανησυχητικές, που η Airbnb προσπαθώντας να προλάβει την οποιοδήποτε είδους νομική εμπλοκή, υιοθέτησε πολιτική κατά των διακρίσεων με συγκεκριμένες οδηγίες για τους οικοδεσπότες και για τους φιλοξενούμενους, με τις οποίες καλείται ο

καθένας να συμφωνήσει πριν την εγγραφή του στην πλατφόρμα (Edelman κ.ά., 2017· Kakar κ.ά., 2018).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση διακρίσεων ως προς το σεξουαλικό προσανατολισμό στην αγορά βραχυχρόνιας μίσθωσης της Airbnb στην Ελλάδα. Η πρωτοτυπία της εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι είναι η πρώτη έρευνα που ασχολείται με τη διάκριση ως προς τα ομοφυλόφιλα (γκέι) ζευγάρια στην ελληνική αγορά κατοικίας και είναι η πρώτη έρευνα για συμπεριφορές διάκρισης στις βραχυχρόνιες μισθώσεις Airbnb στην Ελλάδα. Φυσικά υπάρχουν μελέτες διάκρισης στην ελληνική αγορά κατοικίας ως προς την εθνικότητα (π.χ. Drydakīs, 2011· Kandyliis κ.ά., 2012· Kalandides και Vaiou, 2012) καθώς επίσης μελέτες διάκρισης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, αλλά αφορούν την αγορά εργασίας (Drydakīs, 2009· Pavlou, 2009· Θεοφιλόπουλος, 2015).

Η εργασία διαρθρώνεται ως εξής: στην επόμενη ενότητα αναφέρονται τα ευρήματα της βιβλιογραφίας σχετικά με τις διακρίσεις στην Airbnb και τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στη συμβατική αγορά κατοικίας. Στη συνέχεια παρατίθεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα μελέτη, καθώς επίσης η ανάλυση και τα αποτελέσματα που προέκυψαν. Η εργασία κλείνει με την επισήμανση των βασικών συμπερασμάτων.

2. Διακρίσεις σεξουαλικού προσανατολισμού και Airbnb: βιβλιογραφική επισκόπηση

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, το ζήτημα των διακρίσεων στην αγορά κατοικίας έχει μελετηθεί εκτενώς και ποικιλοτρόπως στην επιστημονική βιβλιογραφία. Η επισκόπηση που ακολουθεί επιλέγει μέσα από την τεράστια αυτή βιβλιογραφία να εστιάσει σε έρευνες συναφείς με την παρούσα, τόσο μεθοδολογικά, δηλαδή έρευνες που χρησιμοποιούν ποσοτική και στατιστική ανάλυση, όσο και σε επίπεδο αντικειμένου, δηλαδή αυτές που μελετούν ζητήματα διάκρισης, είτε στις βραχυχρόνιες μισθώσεις Airbnb είτε γενικότερα στην αγορά κατοικίας, αλλά στη βάση διαφορετικών σεξουαλικών προτιμήσεων.

2.1. Διακρίσεις στις βραχυχρόνιες μισθώσεις Airbnb

Οι διακρίσεις στην αγορά βραχυχρόνιων μισθώσεων Airbnb είναι ένα θέμα το οποίο η βιβλιογραφία μόλις πρόσφατα άρχισε να διερευνά. Μια από τις πρώτες τέτοιες έρευνες είναι αυτή των Edelman και Luca (2014), οι οποίοι χρησιμοποιώντας στατιστικές τεχνικές πολλαπλής παλινδρόμησης (μεθοδολογία των ηδονικών τιμών) μελέτησαν την ύπαρξη διάκρισης των φιλοξενούμενων προς τους οικοδεσπότες με βάση τη διαφορετική τιμή χρέωσης ανά βράδυ κατά την περίοδο του Ιουλίου 2012. Στην ουσία η έρευνα εξέτασε στην πόλη της Νέας Υόρκης κατά πόσο οι Αφροαμερικανοί πάροχοι ακινήτων χρέωναν λιγότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους (ως αποτέλεσμα των διακρίσεων που αισθάνονται ότι υφίστανται), έχοντας αφαιρέσει την επίδραση μεταβλητών που αφορούσαν τα χαρακτηριστικά του καταλύματος (διαφορετικό μέγεθος, τοποθεσία, προσφερόμενες παροχές, κ.λπ.). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πράγματι οι μη Αφροαμερικανοί οικοδεσπότες έχουν μια αύξηση στις χρεώσεις παρόμοιων ακινήτων (της τάξης του 12%), σε σχέση με τους Αφροαμερικανούς, κάτι που φανερώνει πιθανή ύπαρξη φυλετικών διακρίσεων κατά των δεύτερων.

Σε μια παρόμοια μελέτη οι Wang κ.ά., (2015) χρησιμοποίησαν ένα αντίστοιχο υπόδειγμα ηδονικών τιμών για να διερευνήσουν την ύπαρξη διακρίσεων στους οικοδεσπότες καταλυμάτων ασιατικής καταγωγής. Τα δεδομένα που χρησιμοποίησαν αφορούσαν την αγορά Airbnb στο Όουκλαντ και Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνια τον Απρίλιο του 2015. Η έρευνα βρήκε ότι οι ασιατικής καταγωγής οικοδεσπότες χρέωναν για παρόμοια ακίνητα 20% λιγότερο σε σχέση με τους «λευκούς» ιδιοκτήτες υποδηλώνοντας την ύπαρξη διακρίσεων στο πρόσωπό τους.

Αντίστοιχη μελέτη διακρίσεων προς τους οικοδεσπότες πραγματοποίησαν και οι Kakar κ.ά. (2018) εξετάζοντας ένα στρωματοποιημένο δείγμα 715 καταλυμάτων στο Σαν Φρανσίσκο κατά την περίοδο Σεπτεμβρίου 2015. Η συγκεκριμένη έρευνα είναι η πρώτη που εξέτασε όχι μόνο την εθνότητα και το φύλο αλλά και το σεξουαλικό προσανατολισμό του οικοδεσπότη ως παραμέτρους διάκρισης, αναπτύσσοντας δυο ειδών υποδειγμάτων, ένα ηδονικών τιμών (με εξαρτημένη μεταβλητή τις ημερήσιες τιμές των καταλυμάτων) και ένα ζήτησης (με εξαρτημένη μεταβλητή το ποσοστό πλη-

ρότητας). Διαφορές είτε στην τιμή χρέωσης είτε στην πληρότητα των καταλυμάτων υποδήλωναν πιθανές συμπεριφορές διάκρισης. Τα αποτελέσματα φανέρωσαν ενδείξεις φυλετικών διακρίσεων (αντίστοιχες των προηγούμενων ερευνών) με τους Ασιάτες και ισπανόφωνους οικοδεσπότες να χρεώνουν συστηματικά λιγότερο (κατά 8% με 10%) για παρόμοια ακίνητα σε σχέση με τους λευκούς, ενώ στο ποσοστό πληρότητας δεν παρουσιάστηκε αντίστοιχη εικόνα. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι οι μεταβλητές φύλο και σεξουαλικός προσανατολισμός δεν βρέθηκαν να είναι στατιστικά σημαντικές υποστηρίζοντας την έλλειψη διακρίσεων απέναντι σε γυναίκες και ομοφυλόφιλους οικοδεσπότες.

Ενώ οι προηγούμενες εργασίες εξέτασαν την ύπαρξη διακρίσεων από τους φιλοξενούμενους προς στους οικοδεσπότες, κάποιες άλλες εστίασαν στην αντίστροφη σχέση. Οι Edelman κ.ά., (2017) μελέτησαν την ύπαρξη διακρίσεων που ασκούν οι οικοδεσπότες λόγω εθνότητας και φύλου των ταξιδιωτών, εξετάζοντας την αποδοχή αιτημάτων κράτησης σε 6.400 καταλύματα Airbnb σε πέντε πόλεις των ΗΠΑ κατά την περίοδο Ιουλίου 2015. Για το σκοπό αυτό οι ερευνητές δημιούργησαν τέσσερα ίδια προφίλ εικονικών επισκεπτών που διέφεραν μόνο στο όνομα, υποδηλώνοντας ταυτότητες Αφροαμερικανού, Αφροαμερικανίδας, λευκού άνδρα και λευκής γυναίκας, από τα οποία στάλθηκαν αιτήματα κράτησης στα εν λόγω καταλύματα (ένα αίτημα ανά προφίλ σε κάθε κατάλυμα). Η μη αποδοχή κράτησης από τη μεριά των παρόχων θεωρήθηκε ως ένδειξη φυλετικών διακρίσεων. Η έρευνα ανέδειξε μια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην αποδοχή κράτησης μεταξύ Αφροαμερικανών και λευκών (42% για τους πρώτους και 50% για τους δεύτερους) υποδεικνύοντας ότι οι άνδρες Αφροαμερικανοί, σε σχέση με τους λευκούς, είναι κατά 16% λιγότερο πιθανό να γίνουν δεκτοί.

Μια παρόμοια μεθοδολογία χρησιμοποίησαν οι Ahuja και Lyons (2019) για να μελετήσουν την ύπαρξη διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στην αγορά βραχυχρόνιων μισθώσεων Airbnb του Δουβλίνου. Ειδικότερα, οι ερευνητές δημιούργησαν τέσσερα εικονικά προφίλ επισκεπτών (ομόφυλο ζευγάρι ανδρών, ομόφυλο ζευγάρι γυναικών, ετερόφυλο ζευγάρι με αποστολέα τον άνδρα και ετερόφυλο ζευγάρι με αποστολέα τη γυναίκα) από τα οποία στάλθηκαν αιτή-

ματα κράτησης σε 794 καταλύματα Airbnb μεταξύ Ιουνίου και Ιουλίου 2016. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ύπαρξη διακρίσεων μόνο απέναντι στα ομόφυλα ζευγάρια ανδρών (12% με 13% μικρότερη πιθανότητα να γίνουν δεκτά σε σχέση με τα ετερόφυλα ζευγάρια) και όχι κατά των γυναικών. Εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά των οικοδεσποτών που παρουσιάζουν τέτοια συμπεριφορά διάκρισης οι ερευνητές επεσήμαναν ότι μικρότερες διακρίσεις επιδεικνύουν οι άνδρες, οι ιδιοκτήτες με πολλαπλές καταχωρήσεις και με μικρότερο μίσθωμα. Αντίθετα, ιδιοκτήτες με καταλύματα που έχουν περισσότερες από δέκα κριτικές (reviews) ή μοιράζονται το ακίνητο με τον επισκέπτη (παρέχοντας ιδιωτικό δωμάτιο) ήταν λιγότερο δεκτικοί στα ομόφυλα ζευγάρια.

2.2. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στην αγορά κατοικίας

Αν και οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού έχουν εκτενώς μελετηθεί στην αγορά εργασίας (βλέπε π.χ. Adam, 1981· Badgett, 1995· Allegretto και Arthur, 2001· Weichselbaumer, 2003· Arabsheibani κ.ά., 2004, 2005· Plug και Berkhout, 2004· Carpenter, 2005, 2007· Drydakis, 2009· Elmslie και Tebaldi, 2007· Tilesik, 2011· Ahmed κ.ά., 2013· Bailey κ.ά., 2013· Patacchini κ.ά., 2015· Carpenter και Eppink, 2017), μικρός σχετικά αριθμός ερευνών έχει εξετάσει συστηματικά τις εν λόγω διακρίσεις στην αγορά κατοικίας.

Οι Ahmed κ.ά., (2008) διερεύνησαν την ύπαρξη διακρίσεων εις βάρος λεσβίων στην αγορά μακροχρόνιων μισθώσεων διαμερισμάτων στη Σουηδία κατά την περίοδο μεταξύ 23 Αυγούστου και 6 Σεπτεμβρίου 2007, αναπαράγοντας τη μεθοδολογία προηγούμενων ερευνών τους (Ahmed και Hammarstedt, 2008). Ειδικότερα, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) έστειλαν αιτήματα ενοικίασης σε 423 ιδιοκτήτες και μεσιτικά γραφεία που διέθεταν ηλεκτρονικά τα ακίνητά τους (μέσω σχετικών ιστοσελίδων) χρησιμοποιώντας δυο πλασματικά προφίλ υποτιθέμενων ενοικιαστών, ενός ετερόφυλου ζευγαριού και ενός ζευγαριού λεσβίων. Οι διακρίσεις αποτιμήθηκαν με βάση τον αριθμό θετικών απαντήσεων ή το βαθμό απόκρισης για περαιτέρω επικοινωνία και πρόσκληση για επίδειξη του ακινήτου μεταξύ των δυο ζευγαριών, όπου τόσο οι

αρνητικές απαντήσεις όσο και η μη απάντηση από τη μεριά του ιδιοκτήτη ή του μεσίτη ερμηνεύτηκαν ως ενδείξεις διάκρισης. Η έρευνα έδειξε ότι δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική τέτοια διαφοροποίηση και άρα δεν τεκμηριώθηκε ύπαρξη διακρίσεων στην αγορά ενοικίασης κατοικίας όσον αφορά τις λεσβίες.

Χρησιμοποιώντας την ίδια ακριβώς μεθοδολογία, οι Ahmed και Hammarstedt (2009) εξέτασαν την ύπαρξη διακρίσεων στην αγορά κατοικίας της Σουηδίας εις βάρος των γκέι ανδρών. Η μελέτη έγινε μεταξύ 27 Μαρτίου και 10 Απριλίου 2007 και αφορούσε την ενοικίαση διαμερισμάτων όπου δυο υποθετικά ζευγάρια, ένα ετερόφυλο και ένα γκέι, έστειλαν αιτήματα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε ιδιοκτήτες και μεσιτικά γραφεία 408 διαθέσιμων ακινήτων. Όπως και στην προηγούμενη έρευνα, η διάκριση τεκμηριώθηκε με βάση τη διαφοροποίηση στον αριθμό των θετικών απαντήσεων ή το βαθμό απόκρισης για περαιτέρω επικοινωνία και πρόσκληση για επίδειξη του ακινήτου μεταξύ των δυο ζευγαριών. Σε αντίθεση όμως με τους Ahmed κ.ά., (2008) η εν λόγω μελέτη βρήκε ενδείξεις διακρίσεων εις βάρος των γκέι καθώς υπήρξε μια στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των αποκρίσεων (κάθε είδους) με το ζευγάρι των ομοφυλόφιλων ανδρών να λαμβάνουν πολύ λιγότερες θετικές απαντήσεις.

Σε δύο αντίστοιχες έρευνες που έλαβαν χώρα τον Ιούνιο του 2013 και τον Ιούνιο του 2014 οι Mazziotta κ.ά., (2015) διερεύνησαν με την ίδια μεθοδολογία την ύπαρξη διακρίσεων κατά γκέι αντρών διαφορετικών εθνότητων (Γερμανών και Τούρκων) στην αγορά κατοικίας σε δώδεκα μεγάλες πόλεις της Γερμανίας, αναλύοντας 936 απαντήσεις αιτημάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για ενοικίαση ακινήτων από τέσσερα υποθετικά ζευγάρια (ετερόφυλο Γερμανών, ετερόφυλο Τούρκων, γκέι Γερμανών και γκέι Τούρκων). Η εργασία βρήκε στατιστικά σημαντικές ενδείξεις διακρίσεων αναφορικά με την εθνότητα, αλλά όχι λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.

Στην άλλη μεριά του Ατλαντικού, οι Lauster και Easterbrook (2011) μελέτησαν με αντίστοιχο τρόπο την ύπαρξη διακρίσεων που υφίστανται ομόφυλα ζευγάρια (ανδρών και γυναικών) στην ενοικίαση διαμερισμάτων στο Βανκούβερ του Καναδά εξετάζοντας ένα δείγμα 1669 ακινήτων την περίοδο 5-18 Μαρτίου 2009. Όπως και στις προηγούμενες μελέτες, οι διακρίσεις αποτιμήθηκαν με βάση τις θετικές και αρνητικές απαντήσεις ή

το αίτημα για περισσότερες πληροφορίες στα μηνύματα για ενοικίαση που στάλθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τα τρία εικονικά ζευγάρια (ένα ετερόφυλο και δυο ομόφυλα), φανερώνοντας ότι και στην περίπτωση της αγοράς κατοικίας του Βανκούβερ μόνο τα ζευγάρια των ομόφυλων ανδρών (και όχι αυτά των γυναικών) αντιμετωπίζουν διακρίσεις αφού δέχθηκαν συστηματικά λιγότερες θετικές απαντήσεις, ή ακόμα και καθόλου απαντήσεις, σε σχέση με τα ετερόφυλα ζευγάρια (24% λιγότερο πιθανό να έχουν συγκριτικά θετική απάντηση).

Με όμοιο τρόπο οι Friedman κ.ά., (2013) διερεύνησαν διακρίσεις στην ενοικίαση κατοικίας κατά ομόφυλων ζευγαριών σε 50 μητροπολιτικές περιοχές των ΗΠΑ μεταξύ Ιουνίου και Οκτωβρίου 2011. Για το σκοπό αυτό ηλεκτρονικά αιτήματα διαθεσιμότητας προς ενοικίαση στάλθηκαν σε 6833 διαμερίσματα/ιδιοκτήτες από τρία υποθετικά ζευγάρια ενδιαφερομένων (ένα ετερόφυλο, ένα ομόφυλων ανδρών και ένα ομόφυλων γυναικών). Η έρευνα έδειξε ότι τα ομόφυλα ζευγάρια αντιμετωπίζουν διακρίσεις αφού είναι λιγότερο πιθανό να λάβουν ευνοϊκές απαντήσεις σε σχέση με τα ετερόφυλα ζευγάρια (κατά 15.9% οι άνδρες και 15.6% οι γυναίκες), αν και στατιστικά σημαντική φάνηκε να είναι μόνο η διάκριση κατά των ανδρών.

Με την ίδια μεθοδολογία, οι Murchie και Pang (2018) μελέτησαν μεταξύ 25 Ιουλίου και 19 Σεπτεμβρίου 2016 την ύπαρξη διακρίσεων (κατά φύλο, εθνότητα, θρησκεία, οικογενειακή κατάσταση και σεξουαλικό προσανατολισμό) στις 20 μεγαλύτερες πόλεις των ΗΠΑ εξετάζοντας ένα δείγμα 9672 διαμερισμάτων διαθέσιμων μέσω του ιστότοπου αγγελιών Craigslist. Η έρευνα βρήκε οι λευκοί γκέι να έχουν το υψηλότερο ποσοστό θετικών απαντήσεων σε σχέση με κάθε άλλη υποκατηγορία, ενώ οι Άραβες άνδρες και οι μονογονεϊκές οικογένειες Αφροαμερικανών το μικρότερο. Γενικότερα έγινε φανερό ότι τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια (κυρίως οι γκέι άνδρες και όχι τόσο οι λεσβίες, πιθανώς λόγω χαμηλότερου εισοδήματος ή ύπαρξης παιδιών) αντιμετωπίζουν μικρότερη διάκριση σε σχέση με τις μονογονεϊκές οικογένειες ή και τους μουσουλμάνους.

Ομοίως, ο Schwegman (2019) ανέλυσε τις απαντήσεις ηλεκτρονικών αιτημάτων για ενοικίαση από εικονικά ζευγάρια ενδιαφερομένων (ομοφυλόφιλα και ετερόφυλα) σε 6490 ακίνητα τα οποία ήταν διαθέσιμα μέσω Craigslist σε 94 πόλεις των ΗΠΑ για την περίοδο Δεκεμβρίου 2016 και Μαρτίου 2017. Η μελέτη βρήκε

ότι οι γκέι (και ιδίως αν πρόκειται για Αφροαμερικανούς ή γενικότερα για μη λευκούς άνδρες) είναι 4.6% λιγότερο πιθανό να δεχθούν θετική απόκριση σε σχέση με ένα ετερόφυλο ζευγάρι. Όπως και στις προηγούμενες μελέτες δεν βρέθηκαν ενδείξεις διάκρισης κατά των λεσβίων.

Τέλος, οι Levy κ.ά., (2017) σε μια έρευνα που έλαβε χώρα από το φθινόπωρο του 2014 ως το καλοκαίρι του 2015 εξέτασαν την ύπαρξη διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στην αγορά ενοικίασης, χρησιμοποιώντας μια διαφορετική (από τις προηγούμενες μελέτες) μεθοδολογία, αυτή του «κατά-ζεύγους ελέγχου» (paired testing). Στην περίπτωση αυτή, ζεύγη πραγματικών ερευνητών (και όχι εικονικών, όπως στις προηγούμενες μελέτες) υποδυόμενοι δυο πρόσωπα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό (ο ένας ετεροφυλόφιλο και ο άλλος ομοφυλόφιλο –γκέι, λεσβία– ή τρανς) αλλά ίδια τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά (ηλικία, φύλο, εισόδημα, κ.λπ.), ήρθαν σε επαφή (προσωπική και τηλεφωνική) με ιδιοκτήτες και μεσίτες αναζητώντας ακίνητο προς ενοικίαση. Για το σκοπό αυτό επιστρατεύτηκαν 2009 ζεύγη ερευνητών σε τρεις μητροπολιτικές περιοχές των ΗΠΑ (Ντάλας-Φόρτ Γουόρθ, Λος Άντζελες και Ουάσινγκτον): 600 ζεύγη εξέτασαν μέσω προσωπικής επαφής διακρίσεις σε γκέι, 600 σε λεσβίες και 204 σε τρανς, ενώ μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας 305 σε γκέι και 300 σε λεσβίες. Η έρευνα βρήκε ότι οι λεσβίες αντιμετωπίζονται σχεδόν όπως και οι ετεροφυλόφιλες γυναίκες, ενώ διακρίσεις υφίστανται τόσο οι γκέι όσο και οι τρανς (καθώς τους διατέθηκαν σχετικά λιγότερα ακίνητα και σε ακριβότερες τιμές).

Συνοψίζοντας, βλέπουμε ότι η βιβλιογραφία (αν και επί του παρόντος είναι σχετικά περιορισμένη τόσο αριθμητικά όσο και χωρικά) αναδεικνύει ότι οι λεσβίες, σε αντίθεση με τους ομοφυλόφιλους άνδρες, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διακρίσεων στην αγορά κατοικίας, όπως άλλωστε και στην αγορά εργασίας. Για να εξηγηθεί αυτό το φαινόμενο, θα μπορούσε κάποιος πιθανώς να ανατρέξει σε διαδικασίες δόμησης και αποδόμησης του «κοινωνικού φύλου», και γενικότερα στις θεωρίες φύλου (gender studies). Αλλά κάτι τέτοιο θα μας οδηγούσε σε ένα διαφορετικό άρθρο.

3. Μεθοδολογία

Σημαντικός αριθμός εργασιών με αντικείμενο γενικά τις διακρίσεις στην αγορά κατοικίας εστιάζει σε μελέτες περιπτώσεων που διεξάγονται με επιτόπιες έρευνες πεδίου. Οι έρευνες αυτές έχουν το πλεονέκτημα της φυσικής προσέγγισης και άμεσης παρατήρησης της συμπεριφοράς των αντικειμένων μελέτης, αλλά παρουσιάζουν αδυναμίες ελέγχου άλλων μεταβλητών, που μπορεί να προέρχονται από τις διαφορές που έχουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα ή ακόμα και από τον τρόπο αλληλεπίδρασης των ερευνητών με τα υποκείμενα της έρευνας, στοιχεία που εγείρουν θέματα μεθοδολογικής εγκυρότητας (Heckman, 1998). Στο πλαίσιο αυτό άλλες εργασίες υιοθετούν πιο απρόσωπες μεθόδους συλλογής στοιχείων αξιοποιώντας τη χρήση τηλεφώνου και αποφεύγοντας την ενώπιος-ενωπίω αλληλεπίδραση, όπου και πάλι όμως υπάρχουν αρκετές μη ελέγξιμες παράμετροι (π.χ. χροιά φωνής, ρυθμός ομιλίας, ένταση κ.ά.) που μπορεί να επηρεάσουν τα αποτελέσματα. Η ανάπτυξη και ευρεία χρήση του διαδικτύου δίνει ωστόσο μια νέα δυνατότητα. Μ' αυτόν τον τρόπο είναι πολύ πιο εύκολο να μελετηθούν οι διακρίσεις, παραμερίζοντας την επίδραση μεταβλητών που σχετίζονται με τα πρόσωπα που διεξάγουν την έρευνα, αφού με τη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) αποφεύγεται η άμεση επικοινωνία και η όποια αλληλεπίδραση πραγματοποιείται με προσωπική επαφή.

Ακολουθώντας λοιπόν αντίστοιχες τέτοιες μελέτες (που αναφέρθηκαν παραπάνω) η παρούσα εργασία εξέτασε την ύπαρξη διάκρισης απέναντι στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια στην ελληνική αγορά βραχυχρόνιων μισθώσεων Airbnb υιοθετώντας μια παρόμοια μεθοδολογία. Ειδικότερα, αρχικά δημιουργήσαμε δυο εικονικά προφίλ, ενός ομοφυλόφιλου και ενός ετεροφυλόφιλου άνδρα, τα οποία «επικοινωνήσαν» ηλεκτρονικά με οικοδεσπότες καταλυμάτων στην Airbnb διερευνώντας τη διαθεσιμότητα του προς ενοικίαση ακινήτου τους. Βάσει της βιβλιογραφίας (που παρουσιάστηκε παραπάνω) η κύρια υπόθεση της εργασίας είναι η ύπαρξη ενδείξεων διάκρισης στην περίπτωση που το προφίλ του ομοφυλόφιλου άνδρα λάβει λιγότερες θετικές απαντήσεις ή υπάρχει κάποια καθυστέρηση στην απάντηση που λαμβάνει σε σχέση με το προφίλ του ετεροφυλόφιλου άνδρα. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ανα-

λυτικά η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε.

3.1. Δημιουργία πειραματικών προφίλ, αποστολή και κατηγοριοποίηση αιτημάτων

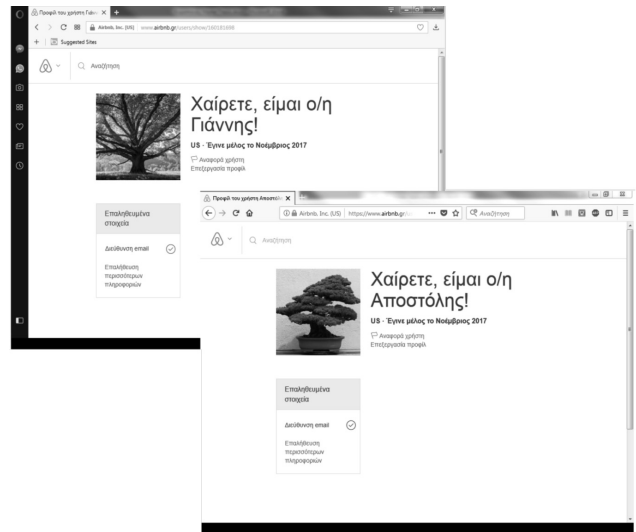
Η ενοικίαση ενός ακινήτου στην Airbnb είναι μια σχετικά απλή διαδικασία. Αρχικά, ο ενδιαφερόμενος χρειάζεται να εγγραφεί στην πλατφόρμα και να δημιουργήσει ένα λογαριασμό, είτε συνδέοντας κάποιο υπάρχον προφίλ του σε κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Google account, κ.λπ.) είτε δημιουργώντας εξ αρχής ένα νέο. Μετά την ολοκλήρωση της εγγραφής ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει στις καταχωρήσεις (listings) της Airbnb κάθε ακίνητο διαθέσιμο προς ενοικίαση για τον προορισμό και την ημερομηνία που τον ενδιαφέρει.

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας τα πειραματικά-εικονικά προφίλ που δημιουργήθηκαν ήταν δύο: α) Έλληνας με άνδρα σύντροφο, και β) Έλληνας με γυναίκα σύντροφο (βλέπε Εικόνα 1). Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η πλατφόρμα Airbnb περιορίζει την αποστολή μεγάλου αριθμού μηνυμάτων προς τους οικοδεσπότες κατά τη διάρκεια της ίδιας μέρας, ως μια πιθανή πολιτική ασφάλειας απέναντι σε μαζική αποστολή μηνυμάτων (spam). Στην παρούσα έρευνα μετά από την αποστολή δέκα περίπου μηνυμάτων ενεργοποιόταν αντίστοιχη φραγή και υπήρξε δυνατότητα στο χρήστη να αποστείλει περαιτέρω μηνύματα μόνο μετά την παρέλευση αρκετών ωρών (περίπου οκτώ). Με στόχο, λοιπόν, την αποστολή περισσότερων ταυτόχρονων μηνυμάτων και τη γρήγορη συλλογή δεδομένων, δημιουργήθηκαν δυο βοηθητικά ζεύγη εικονικών προφίλ. Τα βοηθητικά αυτά προφίλ ήταν ολόιδια ως προς το πρώτο (π.χ. ίδια εικόνα προφίλ, ίδιο μικρό όνομα, ίδιο username στο Google account) με μόνη διαφορά τα επώνυμα. Τα προφίλ που δημιουργήθηκαν στην έρευνα ήταν τα εξής (Πίνακας 1):

Πίνακας 1: Ζεύγη εικονικών προφίλ

Κυρίως προφίλ	Γιάννης Μακρής (με το σύντροφό του Θανάση)	–	Αποστόλης Παπαδόπουλος (με τη σύντροφό του Ελένη)
Βοηθητικό προφίλ 1	Γιάννης Αναγνώστου (με το σύντροφό του Θανάση)	–	Αποστόλης Καραγιάννης (με τη σύντροφό του Ελένη)
Βοηθητικό προφίλ 2	Γιάννης Βλάχος (με το σύντροφό του Θανάση)	–	Αποστόλης Οικονόμου (με τη σύντροφό του Ελένη)

Θεωρούμε ότι παρόλο που χρησιμοποιήσαμε τρεις ομάδες ζευγαριών για τη συλλογή δεδομένων, στο σύνολό τους οι οικοδεσπότες έλαβαν μηνύματα/αιτήματα που παραπέμπουν σε μία ομάδα (δηλ. το ίδιο ομοφυλόφιλο και ετερόφυλο ζευγάρι). Ο λόγος είναι γιατί στην πλατφόρμα Airbnb χρησιμοποιείται κατά βάση το αρχικό (μικρό) όνομα. Όπως φαίνεται και στην Εικόνα 1, ακόμη κι αν κάποιος επισκεφτεί το προφίλ κάποιου ενδιαφερόμενου επισκέπτη, φαίνεται κυρίως το μικρό του όνομα και όχι το επίθετο. Έτσι οι οικοδεσπότες έβλεπαν μόνο το μικρό όνομα του υποψήφιου φιλοξενούμενου και το κείμενο του μηνύματος και για τα δυο αιτήματα, το οποίο ήταν ίδιο και για τις τρεις ομάδες προφίλ.

Εικόνα 1: Τα πειραματικά προφίλ της έρευνας

Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι η επιλογή των εικόνων του προφίλ έγινε λαμβάνοντας υπόψη το ψυχολογικό φαινόμενο του «αισθήματος εμπιστοσύνης» (trustworthiness) που υπάρχει σε πλατφόρμες κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Ειδικότερα, έχει μελετηθεί η επίδραση που ασκεί η προσωπική φωτογραφία του προφίλ στα κοινωνικά δίκτυα αλληλεπίδρασης και συγκεκρι-

μένα στην Airbnb (βλέπε Ert κ.ά., 2016), όπου οικοδεσπότες με φωτογραφίες προφίλ που εμπνέουν μεγαλύτερο αίσθημα εμπιστοσύνης (π.χ. ένα χαμογελαστό πρόσωπο ή η εικόνα μιας οικογένειας), φαίνεται να προσφέρουν σε υψηλότερες τιμές τα ακίνητά τους προς ενοικίαση. Η φωτογραφία προφίλ λοιπόν φαίνεται να έχει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία του «αίσθήματος εμπιστοσύνης». Για να αποφύγουμε, τυχόν μη ελέγξιμες μεταβλητές όσον αφορά τη φωτογραφία προφίλ επιλέχθηκαν, όπως φαίνεται και στην Εικόνα 1, ουδέτερες φωτογραφίες δέντρων και όχι ανθρώπων.

Στην πλατφόρμα Airbnb δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας μέσω μηνυμάτων του υποψήφιου φιλοξενούμενου με τον οικοδεσπότη του ακινήτου. Δηλαδή, ο υποψήφιος ενοικιαστής μπορεί να ζητήσει επιπλέον πληροφορίες από τον ιδιοκτήτη/διαχειριστή για το ακίνητο, π.χ. αν είναι κοντά σε μέσα μαζικής μεταφοράς, αν έχει πάρκινγκ, κ.λπ. Η διαδικασία αυτή (ανταλλαγή μηνυμάτων/πληροφοριών) μπορεί να γίνει χωρίς να απαιτείται προηγούμενη κράτηση του καταλύματος και χωρίς χρέωση σε κανένα από τα δυο μέρη. Στην παρούσα έρευνα το πρωτόκολλο που ακολουθήθηκε ήταν η αποστολή μηνύματος στον οικοδεσπότη, όπου ετίθετο ερώτημα για τη διαθεσιμότητα του ακινήτου. Τα κείμενα που αποστέλλονταν ήταν παρόμοια, αλλά όχι ταυτόσημα για να μειώσουμε την πιθανότητα υποψίας των ιδιοκτητών/διαχειριστών ότι τα αιτήματα για ενοικίαση δεν είναι πραγματικά (spam). Τα κείμενα που στάλθηκαν ήταν τα ακόλουθα:

Κείμενο αιτήματος ομοφυλόφιλου ζευγαριού:

Γεια σας, είμαι ο Γιάννης και με το σύντροφό μου Θανάση, ενδιαφερόμαστε να νοικιάσουμε τον χώρο σας στο Airbnb για τις 19 και 20 Ιανουαρίου 2018. Θα μπορούσατε να μας πείτε αν είναι διαθέσιμος; Ευχαριστώ.

Κείμενο αιτήματος ετερόφυλου ζευγαριού:

Χαίρετε, είμαστε ο Αποστόλης και η Ελένη. Θα θέλαμε να μείνουμε στο σπίτι σας για την περίοδο 19/01/2018 ως και 20/01/2018. Μπορείτε να μας ενημερώσετε αν ο χώρος είναι διαθέσιμος μέσω του Airbnb την παραπάνω ημερομηνία; Ευχαριστούμε.

Πρώτο αποστέλλονταν το μήνυμα (αίτημα) του ομοφυλόφιλου ζευγαριού και ακολουθούσε μετά από πέντε έως δέκα λεπτά το μήνυμα του ετερόφυλου ζευγαριού.

Αυτή η σειρά ακολουθήθηκε για όλα ανεξαιρέτως τα καταλύματα. Αποφασίστηκε δε αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση με στόχο τη διασφάλιση της εγκυρότητας της έρευνας. Δηλαδή, εάν έστελνε μήνυμα (αίτημα) το ομοφυλόφιλο ζευγάρι δεύτερο στη σειρά, η πιθανή απόρριψη του αιτήματος θα μπορούσε να αποδοθεί όχι μόνο σε συμπεριφορά διάκρισης, αλλά και σ' ένα αίσθημα τυπικής δέσμευσης του οικοδεσπότη προς το ζευγάρι που επικοινωνήσε πρώτο. Αυτή η διπλή ερμηνεία δεν υφίσταται για το ετερόφυλο ζευγάρι (καθώς εδώ δεν περιμένουμε συμπεριφορά διάκρισης).

Αποφασίστηκε επίσης ο χρόνος μεσολάβησης μεταξύ των δυο μηνυμάτων να είναι ιδιαίτερα σύντομος (5-10 λεπτά), έτσι ώστε να αποφύγουμε την άμεση απάντηση του οικοδεσπότη στο πρώτο αίτημα που δέχεται. Με το δεύτερο μήνυμα που ακολουθούσε άμεσα ο οικοδεσπότης αποκτούσε τη δυνατότητα επιλογής φιλοξενούμενου, δηλαδή ετερόφυλου ή ομοφυλόφιλου ζευγαριού, καθώς η κράτηση αφορούσε τις ίδιες ακριβώς ημέρες και για τα δυο ζευγάρια. Στα μηνύματα που λαμβάνουν οι ιδιοκτήτες/διαχειριστές εμφανίζεται τόσο η ημερομηνία όσο και η ακριβής ώρα της αποστολής. Ως εκ τούτου, οι περιπτώσεις που ένας οικοδεσπότης απορρίπτει το αίτημα του ομοφυλόφιλου ζευγαριού, παρόλο που προηγείται χρονικά, και αποδέχεται το αίτημα του ετερόφυλου ζευγαριού, αντιμετωπίστηκαν ως ξεκάθαρη συμπεριφορά διάκρισης προς το ομοφυλόφιλο ζευγάρι. Θεωρούμε δηλαδή, ότι η συμπεριφορά διάκρισης τεκμηριώνεται στην περίπτωση όπου ο οικοδεσπότης έχει αναγνώσει και τα δυο αιτήματα και έχει αποκτήσει τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ των δυο υποψηφίων (ομοφυλόφιλο και ετερόφυλο ζευγάρι). Ως εκ τούτου οι απαντήσεις των ιδιοκτητών/διαχειριστών κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής (Πίνακας 2):

Πίνακας 2: Ένδειξη διάκρισης βάσει απαντήσεων

	Απάντηση	Ένδειξη
Ομοφυλόφιλο ζευγάρι	Ετερόφυλο ζευγάρι	Διάκρισης
NAI	NAI	OXI
NAI	OXI	OXI
OXI	NAI	NAI
OXI	OXI	OXI
Αρχικά OXI και μετά NAI	NAI	NAI

Όπως φαίνεται, όταν ο οικοδεσπότης απαντούσε θετικά και στα δύο ζευγάρια, η απάντηση καταγράφονταν ως συμπεριφορά μη διάκρισης.⁴ Ως περίπτωση μη διάκρισης καταγράφονταν επίσης η θετική απάντηση στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι και η παράλληλη απόρριψη του ετερόφυλου ζευγαριού, καθώς θεωρούμε ότι η συμπεριφορά αυτή προκύπτει από την τυπική δέσμευση του οικοδεσπότη προς το ζευγάρι που επικοινωνήσε πρώτο, κάτι το οποίο ανέφεραν και αρκετοί οικοδεσπότες στα μηνύματά τους. Δηλαδή, πολλοί είχαν την αίσθηση της υποχρέωσης προς το ζευγάρι που επικοινωνήσε πρώτο ως συμπεριφορά τυπικής αλλά και ηθικής δέσμευσης. Η αρνητική απάντηση στο ομοφυλόφιλο και η παράλληλη θετική απάντηση στο ετερόφυλο ζευγάρι καταγράφονταν ως ξεκάθαρη συμπεριφορά διάκρισης. Η ταυτόχρονη αρνητική απάντηση και στα δυο ζευγάρια καταγράφονταν ως περίπτωση μη διάκρισης, όπου η παραπάνω άρνηση –με βάση τα μηνύματα των ιδιοκτητών– μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες, όπως, σε ελλείψεις ή δυσλειτουργίες που παρουσιάζουν κάποια ακίνητα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή (π.χ. θέρμανσης), στην αλλαγή φορολογίας στις μισθώσεις τύπου Airbnb από 1/1/2018,⁵ και στις πιθανές υποψίες που δημιουργήθηκαν στους οικοδεσπότες από τη σχεδόν ταυτόχρονη παραλαβή παρόμοιων μηνυμάτων για τις ίδιες ημερομηνίες. Τέλος, σε αρκετές περιπτώσεις οι οικοδεσπότες απάντησαν αρχικά αρνητικά στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι και θετικά στο ετερόφυλο ζευγάρι. Στη συνέχεια όμως, όταν το ετερόφυλο ζευγάρι δεν προχώρησε σε κράτηση του καταλύματος, στράφηκαν προς το ομοφυλόφιλο ζευγάρι, δίνοντάς τους θετική απάντηση για ενοικίαση. Οι απαντήσεις αυτές καταγράφηκαν ως συμπεριφορά διάκρισης που διαφοροποιείται σε δεύτερο χρόνο με στόχο το οικονομικό όφελος. Δηλαδή, στις περιπτώσεις αυτές θεωρούμε ότι οι οικοδεσπότες παραμερίζουν τις όποιες αρνητικές αντιλήψεις/απόψεις έχουν προκειμένου να νοικιάσουν το κατάλυμά τους.

3.2 Δείγμα έρευνας και συλλογή δεδομένων

Στην παρούσα έρευνα η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω της αποστολής μηνυμάτων (αιτημάτων) σε κάθε διαθέσιμη προς ενοικίαση κατοικία ανά την Ελλάδα για την περίοδο 19-20 Ιανουαρίου 2018. Επιλέχθηκε το συγκεκριμένο διήμερο (Παρασκευή-Σάββατο), μετά την εορταστική περίοδο των Χριστουγέννων-Πρωτοχρονιάς, με στόχο να υπάρχει διαθεσιμότητα καταλυ-

μάτων και αποφυγή της πιθανότητας ύπαρξης πολλαπλών αιτημάτων λόγω εορτών ή κάποιας ιδιαίτερης αργίας. Επίσης επιλέξαμε ολόκληρα ακίνητα, και όχι δωμάτια, για λόγους ομοιογένειας στο δείγμα και για να αποφευχθεί η συνθήκη της αλληλεπίδρασης του ζευγαριού στον ίδιο χώρο με τον οικοδεσπότη (ως επίπλεον μεταβλητή στην έρευνα).

Οι πόλεις στις οποίες στάλθηκαν μηνύματα αφορούσαν όλες όσες υπήρχαν καταχωρήσεις καταλυμάτων στη συγκεκριμένη περίοδο και αφορούν τόσο τα μεγάλα αστικά κέντρα όσο και μικρότερες πόλεις. Ο Πίνακας 3 αναφέρει τις πόλεις και τα αιτήματα που συλλέχθηκαν.

Πίνακας 3: Περιοχές της Ελλάδας όπου συλλέχθηκαν αιτήματα

Πόλεις	Αιτήματα (%)	Πληθυσμός (Απογραφή 2011)
ΑΘΗΝΑ	93 (18,16)	3.218.218
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	58 (11,33)	789.191
ΛΑΡΙΣΑ	10 (1,95)	144.651
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	22 (4,30)	65.574
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ	9 (1,76)	57.812
ΚΑΛΑΜΑΤΑ	35 (6,84)	54.100
ΚΑΒΑΛΑ	23 (4,49)	54.027
ΚΟΜΟΤΗΝΗ	3 (0,59)	50.990
ΔΡΑΜΑ	3 (0,59)	44.823
ΒΕΡΟΙΑ	6 (1,17)	43.158
ΚΕΡΚΥΡΑ	10 (1,95)	24.838
ΑΜΑΛΙΑΔΑ	6 (1,17)	16.763
ΝΑΥΠΛΙΟ	27 (5,27)	14.203
ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ	23 (4,49)	13.415
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	9 (1,76)	13.387
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ	7 (1,37)	12.785
ΛΟΥΤΡΑΚΙ	20 (3,91)	11.564
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ	17 (3,32)	8.330
ΛΙΤΟΧΩΡΟ	12 (2,34)	6.995
ΑΙΓΙΝΑ	20 (3,91)	6.867
ΓΥΘΕΙΟ	18 (3,52)	4.499

Η επιλογή των ακινήτων στις πόλεις έγινε με βάση τη διαθεσιμότητα τη συγκεκριμένη περίοδο και τις προδιαγραφές που τέθηκαν, δηλαδή ολόκληρο ακίνητο για δύο επισκέπτες. Στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη όπου υπήρχαν περισσότερα διαθέσιμα ακίνητα επιλέχθηκαν οι πρώτες 100 και 60 καταχωρήσεις αντίστοιχα. Επειδή κάποιοι οικοδεσπότες έχουν περισσότερες από μια καταχωρήσεις, πραγματοποιήθηκε έλεγχος ώστε κάθε παραλήπτης να λάμβανε μόνο δυο αιτήματα (ένα από το ομοφυλόφιλο και ένα από το ετερόφυλο ζευγάρι). Πέρα από τα δυο αυτά αιτήματα δεν πραγματοποιήθηκε άλλη επικοινωνία με τους οικοδε-

σπότες παρά μόνο για να ειδοποιηθούν ευγενικά ότι δεν υπάρχει πλέον ενδιαφέρον για ενοικίαση από μεριάς και των δυο ζευγαριών.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά τη χρονική περίοδο από 14/11/2017 έως 09/12/2017. Συνολικά το δείγμα που συγκεντρώσαμε αφορούσε 514 καταλύματα.

3.3. Χαρακτηριστικά οικοδεσποτών και καταλυμάτων

Από την πλατφόρμα της Airbnb καταγράψαμε όλα τα διαθέσιμα χαρακτηριστικά των καταλυμάτων της έρευνάς μας και των οικοδεσποτών τους (Πίνακας 4). Αυτά αφορούσαν για το ακίνητο: τον τύπο (δηλαδή αν είναι διαμέρισμα ή μονοκατοικία), τον αριθμό επισκεπτών που μπορούν να φιλοξενήσουν, τον αριθμό των διαθέσιμων υπνοδωματίων, τον αριθμό των κριτικών (reviews) που έχει λάβει (δηλώνει επισκεψιμότητα και σχετική ζήτηση για το κατάλυμα) και το κόστος ενοικίασης ανά ημέρα· ενώ για τον οικοδεσπότη: αν είναι άνδρας, γυναίκα ή ζευγάρι και πόσες γλώσσες μιλάει (ενδεικτικό ως ένα βαθμό της μόρφωσης, της ευρύτητας πνεύματος και της δεκτικότητάς του στο διαφορετικό).

4. Αποτελέσματα

4.1. Παρουσίαση και στατιστικός έλεγχος των θετικών-αρνητικών απαντήσεων

Παρακάτω (Πίνακας 5) παρατίθενται τα υποσύνολα για κάθε πιθανή απάντηση, ενώ έχουμε αφαιρέσει τις

περιπτώσεις όπου και τα δυο προφίλ δεν έλαβαν απάντηση. Ως θετικές απαντήσεις (ΝΑΙ) καταγράφηκαν οι αποκρίσεις των οικοδεσποτών που δήλωναν ότι το ακίνητο ήταν διαθέσιμο για τις συγκεκριμένες ημερομηνίες. Ως αρνητικές απαντήσεις (ΟΧΙ) καταγράφηκαν οι εξής κατηγορίες αποκρίσεων:

1. Αρνητική απάντηση για τη διαθεσιμότητα του ακινήτου.

2. Η μη απάντηση στο ένα ζευγάρι με θετική απάντηση στο άλλο.

3. Αρνητική στην αρχή και θετική στη συνέχεια απάντηση στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι. Όπως ειπώθηκε, ορισμένοι οικοδεσπότες ενώ αρχικά είχαν απαντήσει αρνητικά στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι και θετικά στο ετερόφυλο, μετά από κάποιες ώρες βλέποντας ότι το δεύτερο δεν προχωρούσε στην κράτηση του ακινήτου, έστειλαν τελικά θετική απάντηση στο ομοφυλόφιλο.

Πίνακας 5: Πίνακας συνολικών απαντήσεων

Ομοφυλόφιλο ζευγάρι	Ετερόφυλο ζευγάρι	Αριθμός (%)
ΝΑΙ	ΝΑΙ	317 (68,61%)
ΝΑΙ	ΟΧΙ	32 (6,93%)
ΟΧΙ	ΝΑΙ	40 (8,66%)
ΟΧΙ	ΟΧΙ	62 (13,42%)
ΟΧΙ	ΜΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ	7 (1,52%)
ΜΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ	ΟΧΙ	4 (0,87%)

Όπως παρατηρούμε, οι περισσότεροι οικοδεσπότες (68,61%) απάντησαν θετικά και στα δυο ζευγάρια, κάποιοι (13,42%) απάντησαν αρνητικά, ενώ ένα μικρό ποσοστό απάντησε αρνητικά στο ένα από τα δυο ζευγάρια και δεν απάντησε καθόλου στο άλλο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μελέτη μας έχουν τα σημεία όπου

Πίνακας 4: Χαρακτηριστικά δείγματος

	Αριθμός παρατηρήσεων σύνολο	Αριθμός παρατηρήσεων ανά κατηγορία	Μέσος όρος	Διάμεσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
<i>Κατάλυμα</i>							
Κόστος ανά μέρα (€)	507		44,13	-	25,69	10	200
Επισκέπτες	500		3,83	-	1,51	2	10
Υπνοδωμάτια	500		-	1	0,68	1	5
Κριτικές (reviews)	500		25,94	-	37,73	0	273
Τύπος Ακινήτου	500	Διαμέρισμα: 388 (77,6%) Μονοκατοικία: 112 (22,4%)					
<i>Οικοδεσπότης</i>							
Φύλο	507	Άνδρας: 244 (48,13%) Γυναίκα: 239 (47,14%) Ζευγάρι: 24 (4,73%)					
Γλώσσες	500		-	2	0,93	1	6

παρουσιάζεται διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των οικοδεσποτών απέναντι στα δυο ζευγάρια. Ειδικότερα, η δεύτερη γραμμή του Πίνακα 5 παρουσιάζει ένα ποσοστό 6,93% που απαντάει θετικά στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι και αρνητικά στο ετερόφυλο. Αυτή η συμπεριφορά ερμηνεύθηκε στο πλαίσιο της εργασίας μας ως μια ηθική/τυπική δέσμευση ως προς τον πρώτο στη σειρά αιτούντα, που σε όλες τις περιπτώσεις ήταν το ομοφυλόφιλο ζευγάρι. Η τρίτη γραμμή του Πίνακα 5 αφορά ξεκάθαρα ενδείξεις διακρίσεων σεξουαλικού προσανατολισμού. Παρατηρούμε ένα ποσοστό 8,66% των οικοδεσποτών να διαφοροποιεί τη συμπεριφορά του απέναντι στα δυο ζευγάρια: απαντάει αρνητικά στο ομοφυλόφιλο και θετικά στο ετερόφυλο, παρόλο που το ομοφυλόφιλο είναι «πρώτο στη σειρά».

Για να ελέγξουμε αν το παραπάνω ποσοστό διάκρισης παρουσιάζει στατιστική σημαντικότητα, εφαρμόσαμε στατιστικό έλεγχο ισότητας (McNemar) των αναλογικών αρνητικών απαντήσεων (ΟΧΙ) σχετιζόμενες με τις θετικές απαντήσεις (ΝΑΙ). Επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος έλεγχος, καθώς οι τιμές που έχουμε από τις απαντήσεις ΝΑΙ-ΟΧΙ είναι κατηγορικού τύπου κλίμακα μέτρησης, ως εκ τούτου υπόκεινται σε μη παραμετρικού τύπου ανάλυση. Μ' αυτόν τον τρόπο πραγματοποιήθηκε έλεγχος της διαφοράς των μέσων στις ζευγαρωτές παρατηρήσεις ΝΑΙ-ΟΧΙ στα δυο ζευγάρια. Αφαιρώντας τις μη απαντήσεις και στις δύο περιπτώσεις, σε πλήθος 462 έγκυρων παρατηρήσεων, ελέγχθηκαν οι δυο μεταβλητές: (α) απαντήσεις στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι και (β) απαντήσεις στο ετερόφυλο ζευγάρι, με τιμές ΝΑΙ και ΟΧΙ αντίστοιχα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ελέγχου οι τιμές δεν διαφοροποιούνται ανάμεσα στα δυο ζευγάρια (p -value= 0,44), δηλαδή, τα ποσοστά των απαντήσεων όσον αφορά τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των οικοδεσποτών απέναντι στα δυο ζευγάρια δεν είναι στατιστικώς σημαντικά.

4.2. Ανάλυση χρόνου απόκρισης οικοδεσποτών

Όπως ειπώθηκε, στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκαν δυο βασικές μετρήσεις, διαμορφώνοντας αντίστοιχα δυο μεταβλητές ελέγχου διάκρισης: α) ο αριθμός των θετικών και αρνητικών απαντήσεων των οικοδεσποτών, και β) ο χρόνος απόκρισής τους στα δυο ζευγάρια. Παραπάνω παρουσιάστηκαν οι αναλύσεις των αποτελεσμάτων για τις θετικές και αρνητικές απα-

ντήσεις. Εδώ γίνεται αναφορά στις αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν με βάση την καταμέτρηση του χρόνου απόκρισης στα αιτήματα των δυο ζευγαριών.

Για να εξετάσουμε πιθανή διάκριση με βάση την καθυστέρηση στην απόκριση των οικοδεσποτών, υπολογίστηκε ο χρόνος απάντησης στο κάθε ζευγάρι από τη στιγμή της αρχικής αποστολής του εκάστοτε μηνύματος. Με απλά λόγια, θελήσαμε να δούμε αν οι οικοδεσπότες κάνουν περισσότερο χρόνο να απαντήσουν σε κάποιο από τα δυο ζευγάρια, ερμηνεύοντας την καθυστέρηση ως ένδειξη διάκρισης. Από το δείγμα μας αφαιρέθηκαν οι περιπτώσεις πρώτης απόκρισης σε χρόνο λιγότερο των δέκα λεπτών (δηλαδή περιπτώσεις άμεσης απάντησης των οικοδεσποτών στο πρώτο, ομοφυλόφιλο, ζευγάρι), θεωρώντας ότι δεν αποτελούν σαφείς περιπτώσεις διάκρισης καθώς η δυνατότητα επιλογής φιλοξενούμενου από μεριάς οικοδεσπότη ήταν περιορισμένη.⁶ Για να δούμε αν η διαφορά αυτή ήταν στατιστικώς σημαντική πραγματοποιήθηκε Έλεγχος t (Student) σε ανεξάρτητα δείγματα, όπου οι δυο μεταβλητές (δείγματα) που συγκρίνονταν μεταξύ τους ήταν οι χρόνοι απόκρισης στο ομοφυλόφιλο και στο ετερόφυλο ζευγάρι.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο μέσος χρόνος απόκρισης των οικοδεσποτών στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι (65 περιπτώσεις) ήταν 130,09 λεπτά (τυπική απόκλιση 276,94), ενώ στο ετερόφυλο ζευγάρι (72 περιπτώσεις) ήταν 189,38 λεπτά (τυπική απόκλιση 331,03). Η διαφορά αυτή φαίνεται να είναι στατιστικώς σημαντική ($t=2,75$, $p=0,014$), υποστηρίζοντας ότι κατά μέσο όρο οι οικοδεσπότες κάνουν λιγότερο χρόνο να απαντήσουν στο ομοφυλόφιλο παρά στο ετερόφυλο ζευγάρι. Αν αναλογιστεί κανείς ότι το πρώτο ζευγάρι που στέλνει το μήνυμα είναι το ομοφυλόφιλο και ακολουθεί το ετερόφυλο, αυτή η διαφορά στους χρόνους απόκρισης θα μπορούσε να αποδοθεί σε μια αναμονή των ιδιοκτητών για απάντηση από το ζευγάρι που πρώτο έστειλε μήνυμα. Αυτό λειτουργεί υπέρ του ομοφυλόφιλου ζευγαριού (ως πρώτου στη σειρά) μειώνοντας την ερμηνευτική σημασία του ευρήματός μας.

Ωστόσο, η καταγραφή της χρονικής στιγμής των απαντήσεων δίνει τη δυνατότητα να αποτιμήσουμε και τη σειρά απόκρισης, δηλαδή αν ένας οικοδεσπότης απάντησε πρώτα στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι (του οποίου το μήνυμα έλαβε πρώτο) ή αν απάντησε πρώτα στο ετερόφυλο ζευγάρι, παρόλο που το μήνυμά του ήταν δεύτερο στη σειρά. Πολλοί οικοδεσπότες στην

έρευνα, ενώ απάντησαν θετικά και στα δυο ζευγάρια, έστειλαν πρώτα απάντηση στο ετερόφυλο ζευγάρι και ακολούθως στο ομοφυλόφιλο. Αυτή η διαφοροποίηση στη σειρά απάντησης ενώ δεν αντιστοιχεί σε συμπεριφορά διάκρισης (όπως την έχουμε ορίσει παραπάνω), θα μπορούσε ωστόσο να ερμηνευτεί υπό το πρίσμα ενός δισταγμού (hesitation) ή μιας ελαφράς προτίμησης (όταν δηλαδή κάποιος που έχει λάβει δυο μηνύματα αντί να απαντήσει στο πρώτο κατά σειρά, όπως θα ήταν το αναμενόμενο, επιλέγει να απαντήσει αρχικά στο δεύτερο και μετά από κάποια λεπτά στο πρώτο). Ο αριθμός των οικοδεσποτών που απάντησαν θετικά στο ετερόφυλο ζευγάρι και μετά απάντησαν θετικά στο ομοφυλόφιλο ήταν 55 (20,50%). Στην παρούσα εργασία αυτή η διαφορά στη σειρά απάντησης ερμηνεύεται στα πλαίσια ενός δισταγμού (ως «δεύτερης σκέψης») χωρίς ωστόσο να αποδίδεται ξεκάθαρη συμπεριφορά διάκρισης.

Θέλοντας να διερευνήσουμε αν ο παραπάνω «δισταγμός» επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά των οι-

κοδεσποτών πραγματοποιήσαμε στατιστική ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης (multiple linear regression). Στην ανάλυση αυτή, η εξαρτημένη μεταβλητή ήταν η διαφορά του χρόνου μεταξύ του μηνύματος/απόκρισης που έστειλαν οι 55 οικοδεσπότες στο ετερόφυλο και στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι, ενώ οι ανεξάρτητες μεταβλητές αφορούσαν τόσο χαρακτηριστικά του καταλύματος: 1) το κόστος ενοικίασης ανά ημέρα, 2) ο τύπος του ακινήτου, 3) ο αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχθεί, 4) ο αριθμός των κριτικών που έχει λάβει και 5) η πόλη που βρίσκεται, όσο και χαρακτηριστικά του οικοδεσπότη: 6) το φύλο του και 7) οι γλώσσες που μιλάει (βλέπε Πίνακα 6).

Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει το τελικό υπόδειγμα που προέκυψε μετά την αφαίρεση σχετικών μεταβλητών (λόγω ζητημάτων πολυσυγγραμμικότητας). Από τις μεταβλητές μας μόνο οι δύο είναι στατιστικά σημαντικές (η δεύτερη οριακά, σε αυξημένο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας) και αφορούν χαρακτηριστικά του οικοδεσπότη. Παρατηρούμε πως οι οικοδεσπότες συνδέ-

Πίνακας 6: Μεταβλητές ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης

Μεταβλητές	Τιμές	Ερμηνεία
<i>Εξαρτημένη:</i> Διαφορά χρόνου απόκρισης	Αριθμός. Απάντηση πρώτα στο ετερόφυλο ζευγάρι (πάνω από 10')	Δισταγμός απέναντι στο ομοφυλόφιλο ζευγάρι.
<i>Ανεξάρτητες:</i> Κόστος ακινήτου	Αριθμός, τιμές από 10 έως 200 (ευρώ)	Υποδηλώνει διαφορετικό διαφυγόν εισόδημα (διαφυγόντα κέρδη) και κόστος ευκαιρίας για τον ιδιοκτήτη/διαχειριστή.
Τύπος ακινήτου	1 αν το ακίνητο είναι διαμέρισμα, 0 αν είναι μονοκατοικία	Υποδηλώνει πιθανώς διαφορετική εισοδηματική κατηγορία του ιδιοκτήτη/διαχειριστή. Υποδηλώνει το μέγεθος του ακινήτου.
Επισκέπτες ακινήτου	Αριθμός, τιμή από 2 έως 10 (άτομα)	Μεγαλύτερος αριθμός υποδηλώνει περισσότερες επισκέψεις, μεγαλύτερη ζήτηση και μεγαλύτερη εμπειρία/ανεκτικότητα του οικοδεσπότη.
Κριτικές ακινήτου	Αριθμός, τιμή από 0 έως 273	Μεγαλύτερος αριθμός υποδηλώνει περισσότερες επισκέψεις, μεγαλύτερη ζήτηση και μεγαλύτερη εμπειρία/ανεκτικότητα του οικοδεσπότη.
Πόλη ακινήτου	1 αν είναι «μεγάλη πόλη» (πάνω του μέσου όρου), 0 αν είναι «μικρή πόλη» (κάτω του μέσου όρου)	Το μεγαλύτερο μέγεθος (ή βαθμός αστικότητας) της περιοχής υποδηλώνει πιο χαλαρές/απρόσωπες κοινωνικές σχέσεις και άρα μεγαλύτερη ανεκτικότητα του οικοδεσπότη.
Φύλο οικοδεσπότη	1 αν είναι άνδρας, 0 αν είναι γυναίκα	Διαφοροποίηση κατά φύλο.
Γλώσσες οικοδεσπότη	0 αν μιλά μόνο ελληνικά, 1 αν μιλά περισσότερες γλώσσες	Υποδηλώνει υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, ευρύτητα αντιλήψεων και κοσμοπολίτικη νοοτροπία του οικοδεσπότη.

ονται με μεγαλύτερο δισταγμό στην απάντησή τους σ' ένα ομοφυλοφιλικό ζευγάρι σε σύγκριση με τις οικοδέσποινες. Επίσης τα άτομα που μιλούν μια (τουλάχιστον) ξένη γλώσσα φαίνεται να έχουν μικρότερο δισταγμό σε σχέση με αυτά που μιλούν μόνο την ελληνική. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ξανά ότι τα αποτελέσματα αυτά δεν αναφέρονται σε μια ρητή, απροκάλυπτη, συμπεριφορά διάκρισης, αλλά σε μια υπονοούμενη, συγκαλυμμένη διάκριση που υποδηλώνεται με μια καθυστέρηση, ένα μικρό «δισταγμό» στην απόκριση των μηνυμάτων/αιτημάτων για ενοικίαση απέναντι στο ομοφυλοφιλικό ζευγάρι σε σχέση με το ετερόφυλο.

Πίνακας 7: Υπόδειγμα

Μεταβλητές	Συντελεστές παλινδρόμησης (τιμές-t)
Σταθερός όρος	16,17 (0,42)
Κόστος	0,362 (0,81)
Επισκέπτες	-20,56 (-1,28)
Κριτικές	-0,357 (-0,86)
Πόλη	-9,75 (-0,18)
Φύλο	109,67* (2,80)
Γλώσσες	-65,95+ (-1,71)
<i>adjR</i> ²	0,077
<i>SEE</i>	123,140
<i>F</i>	1,752

* $p < 0,05$
+ $p < 0,1$

5. Συμπεράσματα

Στόχος της έρευνάς μας ήταν να διερευνήσουμε αν παρουσιάζεται διάκριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στην ελληνική αγορά βραχυπρόθεσμης μίσθωσης ακινήτων και συγκεκριμένα στην πλατφόρμα Airbnb. Για το σκοπό αυτό, ακολουθώντας μεθοδολογικά αντίστοιχες έρευνες του εξωτερικού, στείλαμε ηλεκτρονικά μηνύματα με ερώτημα για τη διαθεσιμότητα των καταλυμάτων στους οικοδεσπότες τους, χρησιμοποιώντας δυο πειραματικά προφίλ, ενός ομοφυλόφιλου ζευγαριού ανδρών και ενός ετερόφυλου ζευγαριού. Μετρήσαμε τις θετικές και αρνητικές απαντήσεις στα αιτήματα, μαζί με το χρόνο και τη σειρά απόκρισης, θεωρώντας τόσο τη μη θετική απάντηση όσο και τη σχετική καθυστέρηση στην απάντηση προς το ομοφυλόφιλο ζευγάρι ως ενδείξεις διακρίσεων.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της εργασίας δεν τεκμηριώνεται (με στατιστικά σημαντικό τρόπο) μια ρητή

συμπεριφορά διάκρισης των ιδιοκτητών/παρόχων καταλυμάτων Airbnb απέναντι στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια ανδρών, τουλάχιστον για την περίοδο που εξετάσαμε. Βέβαια, ένα μικρό ποσοστό οικοδεσποτών (8,66%) παρουσίασε τέτοια συμπεριφορά, αφού (α) είτε αρνήθηκαν εξ αρχής την ενοικίαση του καταλύματος, ή δεν απάντησαν καθόλου, στο μήνυμα/αίτημα του ομοφυλόφιλου ζευγαριού, για χάρη του ετερόφυλου ζευγαριού, είτε (β) απάντησαν αρχικά αρνητικά και αναπροσάρμοσαν την απάντησή τους μετά από κάποια ώρα, αφού το ετερόφυλο ζευγάρι δεν πραγματοποίησε την κράτηση.

Επιπλέον υπήρχαν κάποιοι οικοδεσπότες (20,50%) που απάντησαν θετικά και στα δυο ζευγάρια, αλλά επέλεξαν να απαντήσουν πρώτα στο ετερόφυλο (παρά το γεγονός ότι το μήνυμα από το ζευγάρι αυτό ήταν δεύτερο κατά σειρά) και στη συνέχεια, με κάποια καθυστέρηση, στο ομοφυλόφιλο, χωρίς ωστόσο να αποκλείουν το ομοφυλόφιλο ζευγάρι από τη δυνατότητα κράτησης του καταλύματος. Η συμπεριφορά αυτή υποδηλώνει μια ελαφρά προτίμηση υπέρ του ετερόφυλου ζευγαριού ή, αντίστοιχα, ένα σχετικό δισταγμό προς το ομοφυλόφιλο ζευγάρι, που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια έμμεση, συγκαλυμμένη, υπονοούμενη, μορφή διάκρισης. Οι άνδρες και οι οικοδεσπότες που δεν μιλούν άλλες γλώσσες πέραν της ελληνικής φάνηκε να συνδέονται με μεγαλύτερο (στατιστικά σημαντικό) τέτοιο δισταγμό στην απάντησή τους. Τα αποτελέσματα αυτά ευθυγραμμίζονται με τα ευρήματα άλλων μελετών (π.χ. LaMar και Kite, 2001· Herek, 2002) που υποστηρίζουν ότι οι ετεροφυλόφιλοι άνδρες έχουν περισσότερο αρνητικές αντιλήψεις, στάσεις και απόψεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλους (bisexual) και τρανς άνδρες, σε σύγκριση με τις ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Αντίστοιχα, η γνώση περισσότερων ξένων γλωσσών επηρεάζει την ατομική θεώρηση για το πολιτισμικό αγαθό και τη διαφορετικότητα, και ως εκ τούτου διαμορφώνει την ευρύτερη αντίληψη και στάση στη βάση του «κοσμοπολιτισμού» (Binnie και Skeggs, 2004), κάτι που αντιστοιχεί εξάλλου και με την «κοσμοπολίτικη» φιλοσοφία που υιοθετεί και προωθεί η Airbnb (Ladegaard, 2018).

Μάλιστα, πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα την παραπάνω θεώρηση, θα μπορούσε να ιδωθεί και η διαφορά που φαίνεται να υπάρχει στη βιβλιογραφία μεταξύ των φυλετικών διακρίσεων και των διακρίσεων απέναντι στους ομοφυλόφιλους στην Airbnb κάτω από

το πρίσμα της παραπάνω «κοσμοπολίτικης» φιλοσοφίας. Στην Airbnb οι σεξουαλικού τύπου διακρίσεις παρουσιάζονται πολύ σπάνια σε σύγκριση με τις φυλετικές διακρίσεις, καθώς απ' ό,τι φαίνεται οι ομοφυλόφιλοι ως ομάδα γίνονται αποδεκτοί πιο εύκολα σε σύγκριση με τα άτομα διαφορετικής εθνότητας, δεδομένου ότι αποτελούν «εξειδικευμένη αγορά» (niche market) που εντάσσεται στις «κουλ» ομάδες (Rushbrook, 2002). Η διαφορά αυτή δεν ισχύει για τη μακροχρόνια μίσθωση, όπου όπως έχει αναφερθεί, τα ποσοστά διάκρισης απέναντι στους ομοφυλόφιλους είναι μεγάλα. Με αυτόν τον τρόπο η Airbnb μπορεί να ιδωθεί ως ένας χώρος «ανοιχτός» σε όσες μειονοτικές ομάδες εμπίπτουν στο πλαίσιο αυτής της «κοσμοπολίτικης» θεώρησης, και πιθανά λιγότερο προσβάσιμος σε άλλες μειονοτικές ομάδες που δεν εμπίπτουν στην παραπάνω φιλοσοφία και δεν αποτελούν ομάδες στόχευσης αυτής της αγοράς. Φυσικά μια τέτοια διαπίστωση αποτελεί απλώς υπόθεση και ενδεικτικό αντικείμενο προς μελλοντική, περαιτέρω, μελέτη.

Επιστρέφοντας στα ευρήματα της παρούσας έρευνας, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η επιλογή φιλοξενούμενου/ενοικιαστή στην ελληνική αγορά βραχυπρόθεσμης ενοικίασης ακινήτων (τύπου Airbnb) επηρεάζεται πρωτίστως από άμεσα οικονομικά κίνητρα (έσοδα), και λιγότερο από τις προσωπικές θέσεις, απόψεις, αντιλήψεις, προκαταλήψεις, κ.λπ., του οικοδεσπότη, τουλάχιστον ως προς το σεξουαλικό προσανατολισμό του επισκέπτη. Η απουσία τέτοιου τύπου διάκρισης στην εν λόγω αγορά πιθανόν να συνδέεται με την οικονομική κατάσταση της χώρας την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα: τη φορολογική αφαίμαξη και τη γενικότερη μείωση των εισοδημάτων των ιδιοκτητών ακινήτων στην περίοδο της κρίσης (Nelson κ.ά., 2011· Hadjimichalis, 2014). Έτσι οι ιδιοκτήτες καταλυμάτων Airbnb φαίνεται να ενεργούν περισσότερο με βάση το άμεσο οικονομικό όφελος και επηρεάζονται σε μικρότερο βαθμό από δευτερογενείς παράγοντες (Λαμπριανίδης, 2019· Παπαταξιάρχης, 2019), όπως προσωπικές απόψεις και αντιλήψεις. Η θέση αυτή μπορεί να υποστηριχθεί και από έρευνες που δείχνουν ότι σε μια οικονομικά εύρωστη χώρα είναι πιο πιθανό να παρατηρείται το φαινόμενο της διάκρισης, όπως για παράδειγμα στις Νορδικές χώρες (βόρειας Ευρώπης) (Andersen κ.ά., 2013), ή από έρευνες που δείχνουν ότι διακρίσεις παρουσιάζονται περισσότερο σε πόλεις με υψηλούς μισθούς και υψηλού επιπέδου

παροχές (Sansani, 2017) ή ακόμη και σε πιο εύρωστες περιοχές της ίδιας πόλης (Drydakis, 2011).

Συζητώντας περαιτέρω τα συμπεράσματα της έρευνας θα μπορούσαμε να πούμε ότι η βραχυπρόθεσμη ενοικίαση ακινήτων τύπου Airbnb δομείται σε ένα διαφορετικό πλαίσιο αλληλεπίδρασης ιδιοκτήτη-ενοικιαστή σε σύγκριση με τη συμβατική (μακροπρόθεσμη) μίσθωση, κάτι που περιορίζει την πιθανή ένταση των διακρίσεων, οι οποίες, όπως αναφέρει η βιβλιογραφία (π.χ. Ahmed και Hammarstedt, 2008, 2009· Ahuja και Lyons, 2019· Sansani, 2019· Schwegman, 2019) παρατηρούνται ακόμα και σήμερα στη συμβατική αγορά κατοικίας. Η βασική διαφορά μεταξύ των δυο τύπων έγκειται στο γεγονός ότι στις πρώτες (Airbnb) είναι μειωμένα τα προβλήματα συναλλαγής (τα λεγόμενα «κόστη συναλλαγής» – transaction costs) σε σύγκριση με τις παραδοσιακές αγορές (Henten και Windekilde, 2016· Akbar και Tracogna, 2018· Lobel, 2018). Δηλαδή, στη βραχυπρόθεσμη μίσθωση ο χρόνος της συμβατικής σχέσης είναι πολύ περιορισμένος, μειώνοντας το σχετικό κίνδυνο (λόγω π.χ. κακής χρήσης του ακινήτου) που αντιμετωπίζουν οι ιδιοκτήτες. Επίσης στις περισσότερες περιπτώσεις οι δυο συμβαλλόμενοι (ιδιοκτήτης-ενοικιαστής) έχουν ελάχιστη φυσική αλληλεπίδραση καθώς ακόμα και το αντίτιμο της συναλλαγής («ενοίκιο») καταβάλλεται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας και πραγματοποιείται πριν την υλοποίηση της χρήσης (προπληρώνεται). Αντίθετα, στη συμβατική (μακροπρόθεσμη) ενοικίαση διαμορφώνεται μια κατάσταση με αυξημένο «ηθικό κίνδυνο» (moral hazard) από την πλευρά του ιδιοκτήτη, καθώς λόγω ασύμμετρης πληροφόρησης και καταβολής του μισθώματος στο τέλος της μισθωτικής περιόδου, αυτός επιβαρύνεται με αυξημένα κόστη παρακολούθησης (ή συνολικά κόστη συναλλαγής), με μεγαλύτερο κίνδυνο απωλειών (εισοδήματος ή λόγω κακής χρήσης του ακινήτου) και με μια δέσμευση που διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα και προστατεύεται θεσμικά ευνοώντας κυρίως τον ενοικιαστή.

Αν και στην παρούσα εργασία διακρίναμε ενδείξεις, δεν τεκμηριώθηκε σαφής ύπαρξη διάκρισης στη βραχυπρόθεσμη μίσθωση ως προς τα ομόφυλα ζευγάρια. Η διερεύνηση του φαινομένου στην Ελλάδα την περίοδο της οικονομικής κρίσης και σε μια αγορά νέα και ιδιαίτερη (Airbnb) φυσικά δεν θεωρούμε ότι αντικατοπτρίζει με συνολικό τρόπο τα θέματα διάκρισης που πιθανόν υπάρχουν στην αγορά ακινήτων. Σύμφωνα με

τα όσα γνωρίζουμε από τις έρευνες του εξωτερικού για διάκριση απέναντι στους ομοφυλόφιλους στη μακροχρόνια μίσθωση, τα ζευγάρια αυτά συνήθως αντιμετωπίζουν αυξημένες δυσκολίες κατά την αναζήτηση στέγης, καθώς και οικονομικές επιβαρύνσεις, άνιση μεταχείριση, ακόμα και αποκλεισμό. Ιδιαίτερα έντονες είναι οι δυσκολίες αυτές στις μεγαλύτερες ηλικίες και κυρίως για τα ηλικιωμένα ομόφυλα ζευγάρια (Equal Rights Center, 2014).

Έτσι, το θέμα της διάκρισης στην κατοικία απέναντι σε ομοφυλόφιλους παραμένει ανοιχτό προς διερεύνηση και θα μπορούσε να μελετηθεί περαιτέρω τόσο στην περίπτωση της βραχυχρόνιας και της μακροχρόνιας μίσθωσης ακινήτων, όσο και στη χωρική του διάσταση, εξετάζοντας για παράδειγμα πώς πιθανόν διαφοροποιούνται οι συμπεριφορές των ιδιοκτητών ακινήτων στις διαφορετικές περιοχές της χώρας (μεγάλες και μικρές πόλεις, πλούσιες και φτωχές περιοχές, κ.λπ.). Σημαντική συνεισφορά στη μελέτη αυτή θα είχε επιπροσθέτως η διεξαγωγή συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων με τους ιδιοκτήτες. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να δώσει μια πιο λεπτομερή και ακριβή εικόνα των συμπεριφορών που καταγράφονται αλλά και των λόγων από τους οποίους απορρέουν.

Σημειώσεις

3. Αν και στην ευρύτερη βιβλιογραφία η Airbnb αντιμετωπίζεται γενικά ως μια μορφή οικονομίας διαμοιρασμού (Botsman και Rogers, 2011· Guttentag, 2015, 2019), μελετητές επισημαίνουν ότι ο χαρακτήρας αυτός έχει αλλοιωθεί, με την Airbnb να εξελίσσεται σε μια νέα μορφή επιχειρηματικότητας στα πλαίσια της λεγόμενης «gig οικονομίας» που αφορά μια νέα μορφή εργασίας, την εργασία μέσω διαδικτυακών πλατφορμών (Ravenelle, 2017· Gil και Sequera, 2020). Οι λόγοι για τους οποίους η σχετική βιβλιογραφία διαφοροποιεί την Airbnb από την «πραγματική» κοινωνική οικονομία διαμοιρασμού είναι η αποκλειστική χρήση των καταλυμάτων για το σκοπό αυτό, οι υψηλές αποδόσεις κέρδους, και η αναπαραγωγή εισοδηματικών ανισοτήτων και σχέσεων εργασιακής εκμετάλλευσης.

4. Η παρούσα εργασία διερευνά την ύπαρξη διακρίσεων που αφορούν τη συμπεριφορά, και όχι τις πιθανές απόψεις ή στάσεις των οικοδεσποτών απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Έτσι, ως μη διάκριση εκλαμβάνονταν η δυνατότητα για κράτηση του ακινήτου ακόμη κι αν ο οικοδεσπότης εξέφρασε με κάποιο τρόπο αρνητική άποψη ή αρνητικό σχόλιο για την ομοφυλοφιλία. Στο παράδειγμα που ακολουθεί φαίνεται πως η ιδιοκτήτρια δείχνει μια προτίμηση προς τον Αποστόλη (ετεροφυλόφιλος), που πιθανόν να αντανάκλα προσωπικές απόψεις ή στάσεις. Ωστόσο, η συμπεριφορά της δεν παρουσιάζει κάποια διάκριση ούτε ως αποκλεισμός ούτε ως κάποιας μορφής διευκόλυνση του άλλου ζευγαριού, καθώς δίνει και στους δυο τη δυνατότητα να προχωρήσουν στην κράτηση του καταλύματος με διαφορά μόλις 15 λεπτών.

Παράδειγμα απάντησης ιδιοκτήτριας στα δυο ζευγάρια.

Απάντηση στον Γιάννη (ομοφυλόφιλο ζευγάρι): Γεια σας. Το σπίτι είναι διαθέσιμο. Έκανα πρόεγκριση. Ευχαριστώ για το μήνυμά σας. Καλό βράδυ.

Απάντηση στον Αποστόλη (ετερόφυλο ζευγάρι): Καλησπέρα σας. Ευχαριστώ για το μήνυμά σας. Θέλω να σας ενημερώσω ότι υπάρχει κι άλλο ερώτημα για τις ίδιες ημερομηνίες. Ελπίζω να κλείσετε πρώτοι. Έκανα πρόεγκριση και σ' εσάς.

5. <http://www.dimokratianews.gr/content/80852/sto-mikroskopio-2018-osoι-noikiazoyg-n-meso-tis-airbnb>

6. Όπως ειπώθηκε, αρχικά αποστέλλοταν το μήνυμα του ομοφυλόφιλου ζευγαριού και σχεδόν αμέσως (στα επόμενα 5-10 λεπτά) αποστέλλοταν το μήνυμα του ετερόφουλου. Με δεδομένη την υψηλή διαθεσιμότητα του διαδικτύου (ασύρματης σύνδεσης) με χαμηλό κόστος και την άμεση σύνδεση της πλατφόρμας στις «έξυπνες» συσκευές κινητής τηλεφωνίας (smart phones), πολλοί οικοδεσπότες έβλεπαν το μήνυμα μερικά δευτερόλεπτα μετά την αποστολή, και σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα απαντούσαν απευθείας στο πρώτο ζευγάρι (γκέι) πριν ακόμη λάβουν το μήνυμα από το δεύτερο (ετερόφυλο). Σ' αυτές τις περιπτώσεις εκτιμούμε ότι περιορίζεται η δυνατότητα επιλογής των οικοδεσποτών και ως εκ τούτου θεωρούμε ότι οι συγκεκριμένες περιπτώσεις δεν μπορούν με ασφάλεια να θεωρηθούν ως ένδειξη συμπεριφοράς διάκρισης. Γι' αυτό και τις αποκλείσαμε από την παρούσα ανάλυση.

Βιβλιογραφία

- Θεοφιλόπουλος, Θ. (2015). *Ομοφοβική, τρανσοφοβική βία και διακρίσεις στην Ελλάδα: Έκθεση αποτελεσμάτων Έργου «Πες το σ' εμάς» 01/04/2014 - 30/11/2015*. Αθήνα: Colour Youth – Κοινότητας LGBTQ Νέων Αθήνας.
- Λαμπριανίδης, Λ. (2019). Βραχυχρόνια μίσθωση ακινήτων: ευλογία ή κατάρα; *Ενθέματα Αυγής*, 4, 13.05.19.
- Μπαλαμπανίδης Δ., Παπατζανή, Ε. και Πέττας, Δ. (2019α). Η επέκταση του Airbnb στην Αθήνα: Επιπτώσεις για την κατοικία, θεσμικές ρυθμίσεις και «εναλλακτικές». *Γεωγραφίες*, 33, σ. 65-76.
- Μπαλαμπανίδης Δ., Παπατζανή, Ε. και Πέττας, Δ. (2019β). Πολιτικές αντιμετώπισης των επιπτώσεων της βραχυχρόνιας μίσθωσης ακινήτων: Λαμβάνοντας υπόψη (και) τη διάσταση του χώρου, *Σύγχρονα Θέματα*, 143-144, σ. 33-37.
- Παπαταξιάρης, Ε. (2019). Ο «διαμοιρασμός» της στέγης στην Αθήνα του υπαρκτού νεοφιλελευθερισμού: Το εθνογραφικό οδοιπορικό ενός εκτοπισμένου ενοικιαστή. *Σύγχρονα Θέματα*, 143-144, σ. 19-28.
- Adam, B. (1981). Stigma and employability: discrimination by sex and sexual orientation in the Ontario legal profession. *Canadian Review of Sociology*, 18 (2), pp. 216-221.
- Ahmed, A. M. and Hammarstedt, M. (2008). Discrimination in the rental housing market: A field experiment on the Internet. *Journal of Urban Economics*, 64 (2), pp. 362-372.
- Ahmed, A. M. and Hammarstedt, M. (2009). Detecting discrimination against homosexuals: Evidence from a field experiment on the Internet. *Economica*, 76 (303), pp. 588-597.
- Ahmed, A.M., Andersson, L. and Hammarstedt, M. (2008). Are lesbians discriminated against in the rental housing market? Evidence from a correspondence testing experiment. *Journal of Housing Economics*, 17 (3), pp. 234-238.

- Ahmed, A.M., Andersson, L. and Hammarstedt, M. (2013). Are gay men and lesbians discriminated against in the hiring process? *Southern Economic Journal*, 79 (3), pp. 565-585.
- Ahuja, R. and Lyons, R. C. (2019). The silent treatment: discrimination against same-sex relations in the sharing economy. *Oxford Economic Papers*, 71 (3), pp. 564-576.
- Airbnb Newsroom (2019). Fast Facts. <https://press.airbnb.com/fast-facts/>, πρόσβαση Αύγουστος 2019.
- Akbar, Y. H. and Tracogna, A. (2018). The sharing economy and the future of the hotel industry: Transaction cost theory and platform economics. *International Journal of Hospitality Management*, 71, pp. 91-101.
- Allegretto, S. A. and Arthur, M. M. (2001). An empirical analysis of homosexual/heterosexual male earnings differentials: unmarried or unequal? *Industrial and Labor Relations Review*, 54 (3), pp. 631-646.
- Andersen, H. S., Turner, L. M. and Søholt, S. (2013). The special importance of housing policy for ethnic minorities: evidence from a comparison of four Nordic countries. *International Journal of Housing Policy*, 13 (1), pp. 20-44.
- Andersson, L., Jakobsson, N. and Kotsadam, A. (2012). A field experiment of discrimination in the Norwegian housing market: Gender, class, and ethnicity. *Land Economics*, 88 (2), pp. 233-240.
- Arabsheibani, G., Marin, A. and Wadsworth, J. (2004). In the pink. Homosexual-heterosexual wage differentials in the UK. *International Journal of Manpower*, 25 (3/4), pp. 343-354.
- Arabsheibani, G., Marin, A. and Wadsworth, J. (2005). Gay pay in the UK. *Economica*, 72 (286), pp. 333-347.
- Auspurg, K., Hinz, T. and Schmid, L. (2017). Contexts and conditions of ethnic discrimination: Evidence from a field experiment in a German housing market. *Journal of Housing Economics*, 35, pp. 26-36.
- Auspurg, K., Schneck, A. and Hinz, T. (2019). Closed doors everywhere? A meta-analysis of field experiments on ethnic discrimination in rental housing markets. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45 (1), pp. 95-114.
- Badgett, L. (1995). The wage effects of sexual orientation discrimination. *Industrial and Labor Relations Review*, 48 (4), pp. 726-739.
- Bailey, J., Wallace, M. and Wright, B. (2013). Are gay men and lesbians discriminated against when applying for jobs? A four-city, internet-based field experiment. *Journal of Homosexuality*, 60 (6), pp. 873-894.
- Balampanidis, D., Maloutas, T., Papatzani, E. and Pettas, D. (2019). Informal urban regeneration as a way out of the crisis? Airbnb in Athens and its effects on space and society. *Urban Research & Practice*, DOI: 10.1080/17535069.2019.1600009.
- Becker, G. S. (1957). *The Economics of Discrimination*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bengtsson, R., Iverman, E. and Hinnerich, B. T. (2012). Gender and ethnic discrimination in the rental housing market. *Applied Economics Letters*, 19 (1), pp. 1-5.
- Binnie, J. and Skeggs, B. (2004). Cosmopolitan knowledge and the production and consumption of sexualized space: Manchester's gay village. *The Sociological Review*, 52 (1), pp. 39-61.
- Botsman, R. and Rogers, R. (2011). *What's Mine is Yours. How Collaborative Consumption is Changing the Way We Live*, London: Harper Collins.
- Carlsson, M. and Eriksson, S. (2014). Discrimination in the rental market for apartments. *Journal of Housing Economics*, 23, pp. 41-54.
- Carpenter, C. S. and Eppink, S. T. (2017). Does it get better? Recent estimates of sexual orientation and earnings in the United States. *Southern Economic Journal*, 84 (2), pp. 426-441.
- Carpenter, S. C. (2005). Self-reported sexual orientation and earnings: evidence from California. *Industrial and Labor Relations Review*, 58 (2), pp. 258-273.
- Carpenter, S. C. (2007) Revisiting the income penalty for behaviorally gay men: evidence from NHANES III. *Labour Economics*, 14 (1), pp. 25-34.
- Cheng, M. and Foley, C. (2018). The sharing economy and digital discrimination: The case of Airbnb. *International Journal of Hospitality Management*, 70, pp. 95-98.
- Cohen, B. and Kietzmann, J. (2014). Ride On! Mobility Business Models for the Sharing Economy. *Organization & Environment*, 27 (3), pp. 279-296.
- Davidson, N. M. and Infranca, J. J. (2016). The sharing economy as an urban phenomenon. *Yale Law & Policy Review*, 34 (2), pp. 216-262.
- Drydakis, N. (2009). Sexual orientation discrimination in the labour market. *Labour Economics*, 16 (4), pp. 364-372.
- Drydakis, N. (2011). Ethnic discrimination in the Greek housing market. *Journal of Population Economics*, 24 (4), pp. 1235-1255.
- Edelman, B. G. and Luca, M. (2014). Digital discrimination: The case of Airbnb. com. Harvard Business School, NOM Unit Working Paper no. 14-054. Διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2377353
- Edelman, B., Luca, M. and Svirsky, D. (2017). Racial discrimination in the sharing economy: Evidence from a field experiment. *American Economic Journal: Applied Economics*, 9 (2), pp. 1-22.
- Elmslie, B. and Tebaldi, E. (2007). Sexual orientation and labor market discrimination. *Journal of Labor Research*, 28 (3), pp. 436-453.
- Equal Rights Center (2014). *Opening doors: An investigation of barriers to senior housing for same-sex couples*. Washington, DC: ERC-Equal Rights Center.
- Ert, E., Fleischer, A. and Magen, N. (2016). Trust and reputation in the sharing economy: The role of personal photos in Airbnb. *Tourism Management*, 55, pp. 62-73.
- Farmaki, A. and Kladou, S. (2020). Why do Airbnb hosts discriminate? Examining the sources and manifestations of discrimination in host practice. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 42, pp. 181-189.
- Flage, A. (2018). Ethnic and gender discrimination in the rental housing market: Evidence from a meta-analysis of correspondence tests, 2006-2017. *Journal of Housing Economics*, 41, pp. 251-273.
- Freytag, T. and Bauder, M. (2018). Bottom-up touristification and urban transformations in Paris. *Tourism Geographies*, 20 (3), pp. 443-460.
- Friedman, S., Reynolds, A., Scovill, S., Brassier, F. R., Campbell, R. and Ballou, M. (2013). *An estimate of housing discrim-*

- ination against same-sex couples. US Department of Housing and Urban Development Report.
- Fumarco, L. (2017). Disability discrimination in the Italian rental housing market: A field experiment with blind tenants. *Land Economics*, 93 (4), pp. 567-584.
- Galster, G. and Constantine, P. (1991). Discrimination against female-headed households in rental housing: Theory and exploratory evidence. *Review of Social Economy*, 49 (1), pp. 76-100.
- Gant, A. C. (2016) Holiday Rentals: The New Gentrification Battlefield. *Sociological Research Online*, 21 (3) pp. 1-9.
- Gil, J. and Sequera, J. (2020). The professionalization of Airbnb in Madrid: far from a collaborative economy, *Current Issues in Tourism*, DOI: 10.1080/13683500.2020.1757628
- Gurran, N. and Phibbs, P. (2017). When tourists move in: How should Urban Planners respond to Airbnb? *Journal of the American Planning Association*, 83 (1), pp. 80-92.
- Guttentag, D. (2015). Airbnb: disruptive innovation and the rise of an informal tourism accommodation sector. *Current Issues in Tourism*, 18 (12), pp. 1192-1217.
- Guttentag, D. (2019). Progress on Airbnb: a literature review. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 10 (4), pp. 814-844.
- Hadjimichalis, C. (2014). Crisis and land dispossession in Greece as part of the global 'land fever'. *City*, 18 (4-5), pp. 502-508.
- Henten, A. H. and Windekilde, I. M. (2016). Transaction costs and the sharing economy. *Info*, 18 (1), pp. 1-15.
- Hanson, A., Hawley, Z. and Taylor, A. (2011). Subtle discrimination in the rental housing market: Evidence from e-mail correspondence with landlords. *Journal of Housing Economics*, 20 (4), pp. 276-284.
- Heckman, J. J. (1998). Detecting discrimination. *Journal of Economic Perspectives*, 12 (2), pp. 101-116.
- Herek, G. M. (2002). Heterosexuals' attitudes toward bisexual men and women in the United States. *Journal of Sex Research*, 39 (4), pp. 264-274.
- Ihlanfeldt, K. and Mayock, T. (2009). Price discrimination in the housing market. *Journal of Urban Economics*, 66 (2), pp. 125-140.
- Jefferson-Jones, J. (2016). Shut out of Airbnb: a proposal for remedying housing discrimination in the modern sharing economy. *Fordham Urban Law Journal*, 43, pp. 12-26.
- Kain, J. F. and Quigley, J. M. (1972). Housing market discrimination, home-ownership, and savings behavior. *American Economic Review*, 62 (3), pp. 263-277.
- Kakar, V., Voelz, J., Wu, J. and Franco, J. (2018). The visible host: Does race guide Airbnb rental rates in San Francisco? *Journal of Housing Economics*, 40, pp. 25-40.
- Kalandides, A. and Vaiou, D. (2012). 'Ethnic' neighbourhoods? Practices of belonging and claims to the city. *European Urban and Regional Studies*, 19 (3), pp. 254-266.
- Kandyli, G., Maloutas, T. and Sayas, J. (2012). Immigration, inequality and diversity: socio-ethnic hierarchy and spatial organization in Athens, Greece. *European Urban and Regional Studies*, 19 (3), pp. 267-286.
- Kiel, K. and Zabel, J. (1995). House Price Differentials in U.S. Cities: Household and Neighborhood Racial Effects. *Journal of Housing Economics*, 5 (1), pp. 143-165.
- King, T. and Mieszkowski, P. (1973). Racial Discrimination, Segregation, and the Price of Housing. *Journal of Political Economy*, 81 (3), pp. 590-606.
- Ladegaard, I. (2018). Hosting the comfortably exotic: Cosmopolitan aspirations in the sharing economy. *The Sociological Review*, 66 (2), pp. 381-400.
- LaMar, L. and Kite, M. (1998). Sex differences in attitudes toward gay men and lesbians: A multidimensional perspective. *Journal of Sex Research*, 35 (2), pp. 189-196.
- Lapham, V. (1971). Do Blacks Pay More for Housing? *Journal of Political Economy*, 79 (6), pp. 1244-1257.
- Lauster, N. and Easterbrook, A. (2011). No room for new families? A field experiment measuring rental discrimination against same-sex couples and single parents. *Social Problems*, 58 (3), pp. 389-409.
- Levy, D. K., Wissoker, D., Aranda, C. L., Howell, B., Pitingolo, R., Sewell, S. and Santos, R. (2017). *A Paired-Testing Pilot Study of Housing Discrimination against Same-Sex Couples and Transgender Individuals*. The Urban Institute.
- Lobel, O. (2018). Coase and the Platform Economy. In Davidson, N., Finck, M. and Infranca, J. (Eds.) *The Cambridge Handbook of the Law of the Sharing Economy*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 67-77.
- Mazziotta, A., Zerr, M. and Rohmann, A. (2015). The effects of multiple stigmas on discrimination in the German housing market. *Social Psychology*, 46 (6), pp. 325-334.
- Murchie, J. and Pang, J. (2018). Rental housing discrimination across protected classes: Evidence from a randomized experiment. *Regional Science and Urban Economics*, 73, pp. 170-179.
- Nelson, R. M., Belkin, P. and Mix, D. E. (2011). Greece's debt crisis: overview, policy responses and implications. *Journal of Current Issues in Finance, Business and Economics*, 4 (4), pp. 371-392.
- Patacchini, E., Ragusa, G. and Zenou, Y. (2015). Unexplored dimensions of discrimination in Europe: homosexuality and physical appearance. *Journal of Population Economics*, 28 (4), pp. 1045-1073.
- Pavlou, M. (2009). Homophobia in Greece - Love for equality. Athens: i RED Institute for Rights Equality & Diversity.
- Plug, E. and Berkhout, P. (2004). Effects of sexual preferences on earnings in the Netherlands. *Journal of Population Economics*, 17 (1), pp. 117-131.
- Ravenelle, A. J. (2017). Sharing economy workers: selling, not sharing. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 10 (2), pp. 281-295.
- Rushbrook, D. (2002). Cities, queer space, and the cosmopolitan tourist. *GLQ: A journal of lesbian and gay studies*, 8 (1), pp. 183-206.
- Sansani, S. (2019). Are the Religiously Observant Discriminated Against in the Rental Housing Market? Experimental Evidence from Israel. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 58 (2), pp. 459-474.
- Schafer, R. (1979). Racial discrimination in the Boston housing market. *Journal of Urban Economics*, 6 (2), pp. 176-196.
- Schor, J. (2017). Does the sharing economy increase inequality within the eighty percent?: Findings from a qualitative study of platform providers. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 10 (2), pp. 263-279.

- Schwegman, D. (2019). Rental Market Discrimination Against Same-Sex Couples: Evidence From a Pairwise-Matched Email Correspondence Test. *Housing Policy Debate*, 29 (2), pp. 250-272.
- So, K. K. F., Oh, H. and Min, S. (2018). Motivations and constraints of Airbnb consumers: Findings from a mixed methods approach. *Tourism Management*, 67, pp. 224-236.
- Somerville, H. (2016, July 12). *Discrimination is biggest challenge for Airbnb, CEO says*, Reuters Jul. 12, 2016, διαθέσιμο στο <https://www.businessinsider.com/r-discrimination-is-biggest-challenge-for-airbnb-ceo-says-2016-7>, πρόσβαση Μάιος 2019.
- Tilcsik, A. (2011) Pride and prejudice: employment discrimination against openly gay men in the United States. *American Journal of Sociology*, 117 (2), pp. 586-626.
- Van der Bracht, K., Coenen, A. and Van de Putte, B. (2015). The not-in-my-property syndrome: The occurrence of ethnic discrimination in the rental housing market in Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41 (1), pp. 158-175.
- Wachsmuth, D. and Weisler, A. (2018). Airbnb and the rent gap: Gentrification through the sharing economy. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 50 (6), pp. 1147-1170.
- Wang, D., Xi, S. and Gilheany, J. (2015). The model minority? Not on Airbnb.com: A hedonic pricing model to quantify racial bias against Asian Americans. *Technology Science*. Διαθέσιμο στο <http://techscience.org/a/2015090104/>, πρόσβαση Μάιος 2019.
- Weichselbaumer, D. (2003). Sexual orientation discrimination in hiring. *Labour Economics*, 10 (6), pp. 629-642.
- Yinger, J. (1986). Measuring discrimination with fair housing audits: caught in the act. *American Economic Review*, 76 (5), pp. 881-893.
- Yinger, J. (1991). Acts of discrimination: Evidence from the 1989 housing discrimination study. *Journal of Housing Economics*, 1 (4), pp. 318-346.
- Yinger, J. (1995). *Closed doors, opportunities lost: The continuing costs of housing discrimination*. New York: Russell Sage Foundation.
- Yrigoy, I. (2018). Rent gap reloaded: Airbnb and the shift from residential to touristic rental housing in the Palma Old Quarter in Mallorca, Spain. *Urban Studies*, 56 (13), pp. 2709-2726.
- Zervas, G., Proserpio, D. and Byers, J. W. (2014). The rise of the sharing economy: Estimating the impact of Airbnb on the hotel industry. *Journal of Marketing Research*, 54 (5), pp. 687-705.